MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
VERSLO TEISĖS KATEDRA

RŪTA LAZAUSKAITĖ
CIVILINĖS TEISĖS MAGISTRANTŪROS DIENINĖS STUDIJOS

KOMERCINĖS (GAMYBINĖS) IR PROFESINĖS PASLAPTIES APSAUGOS PROBLEMOS

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
Asist. Rolandas Misius

Konsultantas –
Dr. Daivis Švirinas

Vilnius, 2006

Turinys

Įvadas ... 3
1. Komercinės ir profesinės paslapties terminologijos problemos ... 6
1.1. Komercinės ir profesinės paslapties santykis ... 7
2. Komercinės paslapties apsauga ... 9
2.1. Komercinės paslapties sąvoka ir požymiai ... 9
2.2. Komercinės paslapties santykis su kitais intelektinės nuosavybės objektais ... 14
2.3. Teisės į komercinės paslapties apsaugą turinys ... 17
2.4. Teisinė atsakomybė už informacijos, sudarančios komercinę paslaptį, atskleidimą ... 20
2.4.1. Pažeistų komercinės paslapties savininko teisių gynimo būdai ... 20
2.4.2. Atleidimo nuo atsakomybės už komercinės paslapties atskleidimą pagrindai ... 28
3. Profesinės paslapties apsauga ... 30
3.1. Profesinės paslapties sąvoka ... 30
3.2. Asmenys, privalantys saugoti profesinę paslaptį ... 31
3.2.1. Advokatų profesinė paslaptis ... 31
3.2.2. Gydytojų profesinė paslaptis ... 32
3.2.3. Žurnalistų profesinė paslaptis ... 35
3.2.4. Banko paslaptis ... 36
3.2.5. Kitos profesinės paslaptys ... 37
3.3. Teisinė atsakomybė už profesinės paslapties atskleidimą ... 39
Išvados ir pasiūlymai ... 43
Naudotos literatūros sąrašas ... 46
Santrauka ... 52
Summary ... 53

Įvadas

Paslaptis – tai, kas slepiama nuo kitų žmonių, ne visiems skelbiama. [1]

Temos aktualumas ir mokslinis naujumas

Išanalizavus Lietuvos Respublikos teisės aktus iš pirmo žvilgsnio gali atrodyti, jog konfidenciali informacija pakankamai gerai saugoma, tačiau, ar šios teisės normos bus efektyvios, ar jos neliks deklaratyvios, priklausys nuo teisės normų įgyvendinimo praktikos, kuri šioje srityje dar tik formuojasi.

Šiuolaikinėje visuomenėje informacija yra vienas iš svarbiausių išteklių. Ji gali suteikti tam tikrą pranašumą versle, konkuruojant su kitais ūkio subjektais. Vystantis technologijoms, plėtojantis ekonominiams santykiams, didėjant konkurencijai tarp komercine veikla užsiimančių asmenų, aktualesnė tampa ir informacijos, sudarančios komercinę paslaptį, apsauga. Paprastai siekdami užtikrinti informacijos konfidencialumą ūkio subjektai sudaro informacijos, kuri laikoma komercine paslaptimi, sąrašą, į kurį gali būti įtraukiamos žinios apie gamybą, rinką, partnerius, klientus ir pan.

Komercinės paslapties samprata, jų apsaugos problemos iki šiol buvo mažai nagrinėtos Lietuvos teisės mokslininkų darbuose, todėl iki galo neatskleidžiama, kas turi būti laikoma komercine (gamybine) paslaptimi; visiškai nėra susiformavusios teisminės praktikos, kaip apskaičiuoti dėl tokios paslapties atskleidimo atsiradusią žalą. Praktikoje dažnai iškyla sunkumų ne tik įrodinėjant dėl komercinės paslapties atskleidimo patirtą žalą, konkretų jos dydį, bet ir įrodinėjant priežastinį ryšį tarp asmens neteisėtų veiksmų (neteisėto komercinės paslapties atskleidimo) ir atsiradusios žalos, kai ta žala pasireiškia negautomis pajamomis.

Dar daugiau neatsakytų klausimų profesinės paslapties apsaugos srityje. Lietuvos mokslininkai šios problemos beveik nenagrinėja, nėra visiškai aišku, koks yra profesinės paslapties turinys, kokių profesijų atstovai turi laikytis konfidencialumo pareigos (teisės aktuose pateikiamas tik pavyzdinis tokių profesijų sąrašas), kaip reikėtų apskaičiuoti dėl jos atskleidimo atsiradusią žalą, mažai nagrinėjama, kuo skiriasi profesinės ir tarnybinės paslaptys.

Darbo tyrimo objektas – komercinės (gamybinės) paslapties ir profesinės paslapties reglamentavimas, sampratos bei terminologijos klausimai, šių paslapčių apsaugos galimybės.

Darbo tyrimo tikslas – nagrinėjant Lietuvos ir atskirų užsienio valstybių teisės normas bei praktiką įvertinti komercinės (gamybinės) paslapties ir profesinės paslapties apsaugos problemas.

[1] Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas. Vilnius. 2000. P. 514.

Hipotezė – Lietuvoje komercinės paslapties savininkui garantuojamos geresnės tokios konfidencialios informacijos apsaugos galimybės nei asmeniui, patikėjusiam paslaptį tam tikros profesijos atstovui.

Darbo uždaviniai:

1. analizuoti komercinės ir profesinės terminologijos problemas, jų santykį su kitomis paslapčių rūšimis.
2. atskleisti komercinės paslapties požymius, teisės į komercinės paslapties apsaugą turinį, išnagrinėti teisinę atsakomybę už komercinės paslapties atskleidimą.
3. analizuoti profesinės paslapties sampratą, išnagrinėti teisinę atsakomybę už profesinės paslapties atskleidimą.
4. pateikti pasiūlymus komercinės paslapties ir profesinės paslapties apsaugos problemų sprendimui.

Darbo metodai:

Darbe naudojamas lyginamasis ir istorinis metodai, kadangi remiantis šiais metodais galima sugretinti skirtingus komercinės (gamybinės) ir profesinės paslapties sampratos bei apsaugos reglamentavimo vystymosi laikotarpius, išsiaiškinti įvykusius pokyčius, nustatyti vystymosi tendencijas ne tik Lietuvos mastu, bet ir lyginant šių paslapčių reglamentavimą įvairiose užsienio šalyse. Taip pat darbe naudojamas dokumentų analizės, mokslinės literatūros analizės bei apibendrinimo metodai.

Darbo tyrimo šaltiniai

Šiame tiriamajame darbe buvo vadovautasi pasaulio mokslinės literatūros šaltiniais, užsienio šalių ir Lietuvos teisės aktais bei teismų praktika.

Komercinių ir profesinių paslapčių apsaugos problemos Lietuvos Respublikoje nagrinėtos daugiau praktiniu, o ne moksliniu lygmeniu. Lietuvoje komercinės paslapties apsaugos problemas monografijoje "Komercinė paslaptis ir jos sauga" analizavo Romantė Užpalienė[2]. Komercinių paslapčių tema teisiniuose periodiniuose leidiniuose straipsnius rašė Artūras Panomariovas ir Tomas Rudzkis[3], Andžej Čaikovski[4], Kristina Janušauskaitė ir Andrius Pranckevičius[5]. Atskirų profesijų atstovų konfidencialumo pareigą straipsniuose analizavo Raimundas Jurka[6], Jan Gluchowski[7].

[2] Užpalienė R. Komercinė paslaptis ir jos sauga. Vilnius. Lietuvos informacijos institutas. 1997.
[3] Panomariovas A, Rudzkis T. Ar pakankamas paslapčių reglamentavimas Lietuvos Respublikos teisės aktuose? // Justitia. 1999. Nr. 2.
[4] Čaikovski A. Balti tinklai – juodi pinigai Komercinės paslaptys: teisinė problematika // Justitia. 1999. Nr. 5-6.
[5] Janušauskaitė K., Pranckevičius A. Įstatymas – patikimiausias užraktas?! Bendrovės komercinių (gamybinių) paslapčių apsauga // Juristas. 2003. Nr. 1.
[6] Jurka R. Žurnalistų imuniteto samprata baudžiamajame procese // Teisės problemos, 2005. Nr. 1 (47).

Analizuojant komercinės paslapties ir kitų intelektinės nuosavybės objektų santykį, darbe remtasi F. Abbott, T. Cottier, F. Gurry[8], A. Chandler, P. Leith[9], D. E. Long, A. D'Amato[10], P. Marett[11] darbais.

Nagrinėjant komercinės bei profesinės paslapties apsaugos problemas lyginamuoju aspektu, remtasi profesorių R. Blanpain, J. Stuyck[12] ir H. Nys[13] sudarytomis tarptautinėmis teisės enciklopedijomis, kuriose aprašytas komercinių bei profesinių paslapčių apsaugos reglamentavimas įvairiose valstybėse.

Darbo struktūra

Darbą sudaro įvadas, trys dėstomosios dalies skyriai ir išvados. Pirmasis skyrius skirtas atskleisti komercinės ir profesinės paslapties terminologijos problemas. Antrajame šio darbo skyriuje aptariami komercinės paslapties požymiai, jos santykis su kitais intelektinės nuosavybės objektais, nagrinėjamas teisės į komercinės paslapties apsaugą turinys bei teisinė atsakomybė už šios paslapties atskleidimą. Trečiajame skyriuje analizuojama profesinės paslapties sąvoka, atskirų profesijų atstovams patikėtos ir jų saugotinos informacijos turinys, nagrinėjama teisinė atsakomybė už profesinės paslapties atskleidimą.

---

[7] Gluchowski J. Mokesčių oazės (rojaus) esmė ir požymiai // Teisė. 2004. Nr. 50.

[8] Abbott F., Cottier T., Gurry F.. The international intellectual property system: commentary and materials. Part 1. Hague/London/Boston: Kluwer Law International. 1999.

[9] Chandler A., Leith P. Perspectives on Intellectual Property. Vol. 3. Harmonisation of Intellectual Property in Europe: A Case Study of Patent Procedure. London: Sweet & Maxwell, 1998.

[10] Long D. E., D'Amato A. Documents Supplement to a coursebook in international intellectual property. St. Paul, Minnesota: West Group. 2000.

[11] Marett P. Intellectual property law. London: Sweet & Maxwell. 1996.

[12] International encyclopedia of laws: Commercial and economic law. Gen. ed. prof. dr. R. Blanpain, ed. prof. dr. J. Stuyck. Hague/London/New York: Kluwer Law International.

[13] International encyclopedia of laws: Medical Law. Volume 1 Gen. ed. prof. dr. R. Blanpain, ed. prof. dr. H. Nys. Hague/London/New York: Kluwer Law International.

1. Komercinės ir profesinės paslapties terminologijos problemos

Bet kokia paslaptis, anot A. Panomariovo[14], tai informacija, kuriai būdingos šios savybės: 1) vertingumas; 2) ji turi būti patikėta arba ją gali žinoti tik nedidelis (ribotas) subjektų skaičius; 3) ji turi būti tinkamai ir pakankamomis priemonėmis apsaugota nuo atskleidimo.

Lietuvos teisės aktuose, teismų praktikoje bei teisinėje literatūroje kaip termino "komercinė paslaptis" sinonimai gana plačiai naudojami tokie terminai, kaip "gamybos paslaptis", "prekybos (verslo) paslaptis", "konfidenciali informacija" ir kt. Nors kiekvienas iš išvardytų terminų turi tik jam būdingą atspalvį ir paprastai naudojamas pakankamai apibrėžtose situacijose, autorės nuomone, visi jie iš esmės turi tą pačią reikšmę ir pasižymi tais pačiais komercinei paslapčiai būdingais požymiais. Štai, pavyzdžiui, "*know-how*", kuris dažnai suprantamas siaurąja prasme ir išskiriamas kaip atskiras intelektinės nuosavybės objektas bei apibūdinamas kaip gamybinio, techninio pobūdžio konfidenciali informacija, autorės manymu, tėra tik viena komercinės paslapties rūšių.

Reikėtų paminėti, kad tai pačiai komercinei paslapčiai žymėti kai kuriose valstybėse (pavyzdžiui, Belgijoje[15], Danijoje[16], Suomijoje[17], Izraelyje[18], Švedijoje[19], Jugoslavijoje[20] ir kt.) irgi naudojami keli terminai – kartu su terminu "*trade secret*" vartojama sąvoka "*know-how*", kuri suprantama plačiąją prasme ir reiškia ne tik techninę, gamybinę, bet ir komercinę ar valdymo konfidencialią informaciją.

Su panašiomis terminologijos problemomis susiduriama ir nagrinėjant profesinių paslapčių apsaugos klausimus. Tiek Lietuvoje, tiek užsienio valstybėse tam pačiam objektui žymėti vartojami keli terminai: informacijos konfidencialumas, slaptumas, diskretiškumas, kliento/paciento asmeninio gyvenimo paslaptis, konfidencialumo pareiga (*duty of confidentiality*[21]), tylėjimo pareiga (*Schweigepflicht*), slaptumo pareiga (*duty of secrecy*), profesinė paslaptis (*professional secret*, *Berufsgeheimnis*).

Vis dėl to, autorė mano, jog svarbu ne tai, kokį pavadinimą turi konfidenciali, teisės aktų saugoma informacija, o tai, kokius reikalavimus (vertingumas, ribotas asmenų, kuriems patikėta

[14] Panomariovas A. Viešai neskelbiama informacija – paslaptis kaip socialinis teisinis reiškinys // Jurisprudencija. 2002. Nr. 32(24). P. 91–92.
[15] International encyclopedia of laws: Commercial and economic law. Gen. ed. prof. dr. R. Blanpain, ed. prof. dr. J. Stuyck. 1998. P. 78 - Belgium.
[16] Ten pat. 1995. P. 74 - Denmark.
[17] Ten pat. 1995. P. 48 - Finland.
[18] Ten pat. 1994. P. 66 - Israel.
[19] Ten pat. 2003. P. 64 - Sweden.
[20] Ten pat. 1997. P. 60 – Yugoslavia.
[21] International encyclopedia of laws: Medical Law. Volume 1 Gen. ed. prof. dr. R. Blanpain, ed. prof. dr. H. Nys. Hague/London/New York: Kluwer Law International. 1994. P. 68 – Australia.

informacija, skaičius, informacijos saugojimas) ji turi atitikti. Tačiau siekiant išvengti nesusipratimų dėl skirtingos terminologijos, derėtų sudarant sutartis ar kitus susitarimus numatyti, kad tame dokumente naudojamas terminas reiškia komercinę ar profesinę paslaptį arba tiesiog daryti nuorodą į LR CK 1.116 straipsnį.

1.1. Komercinės ir profesinės paslapties santykis

Tapatinti komercines ir profesines paslaptis nereikėtų. Nors tai ir giminingos, bet kai kuriais požymiais ir skirtingos sąvokos.

Profesinė paslaptis skiriasi nuo komercinės paslapties:

1) komercinė paslaptis – tai informacija, turinti komercinę vertę. Profesinė paslaptis dažniausiai tokios vertės neturi, bet gali būti, kad ir profesinė paslaptis yra komerciškai vertinga. Pavyzdžiui, banko paslaptis: į kredito įstaigą kreipiasi asmuo, siekiantis gauti paskolą tam tikrai veiklai vykdyti, daiktui įsigyti ir pan. Bankas suteikia paskolą tik įsitikinęs, kad ta asmens numatoma veikla bus pelninga ir bankas realiai atgaus paskolintus pinigus bei palūkanas, todėl asmuo išdėsto savo planus šiai kredito įstaigai.

2) profesinę paslaptį sudarančią informaciją sužinoję asmenys turi ją saugoti ne tik kol vykdo tam tikrą profesinę veiklą, bet ir pabaigus ją vykdyti. Tuo tarpu komercinę paslaptį saugoti ją sužinoję asmenys dažniausiai privalo tam tikrą apibrėžtą laiką (pavyzdžiui, tris metus nuo darbo santykių su komercinės paslapties savininku nutraukimo).

3) nagrinėjant komercinę paslaptį paprastai akcentuojama pozityvioji pusė – komercinės paslapties savininko teisės (kas sudaro šios teisės turinį, kokias būdais ji gali būti ginama ir pan.), o analizuojant profesinę paslaptį labiau akcentuojama negatyvioji pusė – asmenų, sužinojusių informaciją, kuri sudaro profesinę paslaptį, pareiga laikytis konfidencialumo.

4) galiausiai, komercinė paslaptis priskirtina prie intelektinės nuosavybės objektų, o profesinė paslaptis labiau susijusi su teise į privatų gyvenimą ir jo slaptumą.

Nors už tarnybinės paslapties atskleidimą numatyta griežtesnė atsakomybė, vis dėlto profesinė paslaptis praktiškai nesiskiria nuo tarnybinės paslapties[22]. Autorės manymu, šios sąvokos tesiskiria tik subjektais, įpareigotais laikytis konfidencialumo: tarnybinės paslapties atveju – tai valstybės tarnautojai, profesinės paslapties – bet kurie asmenys, sužinoję šią informaciją atlikdami jiems įstatymų ar sutarčių numatytas pareigas. Dėl šios priežasties, autorės nuomone, tiek profesinei, tiek tarnybinei paslapčiai turėtų būti vartojamas vienas terminas. Tiesa, A. Panomariovas ir T.

[22] Lietuvos Respublikos valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 4-29.

Rudzkis[23] nurodo, kad ši nuomonė gali būti ginčijama, argumentuojant, kad tarnybos paslaptis nuosavybės teise priklauso valstybei, o profesinė paslaptis gali priklausyti ir privačiam asmeniui.

[23] Panomariovas A., Rudzkis T. Ar pakankamas paslapčių reglamentavimas Lietuvos Respublikos teisės aktuose? // Justitia. Nr. 2. 1999. P. 8.

2. Komercinės paslapties apsauga

2.1. Komercinės paslapties sąvoka ir požymiai

Komercinė paslaptis Lietuvos teisėje buvo žinoma dar tarpukario laikotarpiu. Tuo metu galiojusio Baudžiamojo Statuto atskiruose straipsniuose nustatyta atsakomybė už verslo, gamybos, banko, prekybos paslapčių paviešinimą.[24] Tačiau 1990 m. Lietuvai atgavus nepriklausomybę ir grįžus prie rinkos ekonomikos komercinės paslaptys dar ilgai buvo beveik nereglamentuotos. Tik 1999 m. kovo 23 d. priimtame naujame Konkurencijos įstatyme pirmą kartą pateiktas komercinės paslapties apibrėžimas.[25] Šio įstatymo 3 straipsnio 19 dalyje komercinė paslaptis buvo apibūdinta kaip ūkio subjektui priklausanti ir viešai neatskleista techninė, technologinė, komercinė ar organizacinė informacija, dėl kurios slaptumo išsaugojimo ūkio subjektas imasi tam tikrų priemonių, išskyrus informaciją, kuri pagal Lietuvos Respublikos įstatymus negali būti laikoma komercine paslaptimi.[26]

Kiek kitoks apibrėžimas pateikiamas LR Civilinio kodekso [27] (toliau – CK) 1.116 straipsnio 1 dalyje. Remiantis Lietuvos ir Europos Sąjungos[28] teisės aktais bei Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika[29] galima įvardyti tokias savybes, kuriomis turi pasižymėti informacija, kad ją būtų galima pripažinti komercine paslaptimi:

1. nevieša informacija;
2. teisėta informacija;
3. saugojama informacija;
4. turinti komercinę vertę informacija (išvardinti požymiai plačiau bus nagrinėjami šio poskyrio pabaigoje).

Skirtingose valstybėse teisės aktai, o dar dažniau teismų praktika ar teisės teorija nustato skirtingus kriterijus, kuriais remiantis sprendžiama apie komercinės paslapties buvimo faktą.

---

[24] Kavolis M., Bieliackinas S. Baudžiamasis statutas su papildomais baudžiamaisiais įstatymais ir komentarais, sudarytais iš Rusijos Senato ir Lietuvos Vyriausiojo Tribunolo sprendimų bei kitų aiškinimų. Kaunas: D. Gutmano knygynas, 1934. P. 307-308, 479-480.

[25] Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 30-856.

[26] Ši Konkurencijos įstatymo dalis nuo 2004 m. gegužės 1 d. Lietuvos Respublikos 2004 m. balandžio 15 d. įstatymu Nr. IX-2126 (Valstybės žinios. 2004, Nr. 63-2244) neteko galios, kadangi komercinę paslaptį apibrėžia LR CK 1.116 str. 1 d.

[27] Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.

[28] 2004 m. balandžio 7 d. Komisijos reglamentas (EB) Nr. 772/2004 dėl Sutarties 81 straipsnio 3 dalies taikymo technologijų perdavimo susitarimų kategorijoms (Tekstas svarbus EEE) // OJ L 123 , 27/04/2004 P. 0011 – 0017.

[29] LAT CBS teisėjų kolegijos 2006 m. rugsėjo 20 d. nutartis c. b. G. Z. v. AB „Parex bankas“, Nr. 3K-3-499/2006, kat. 15.3.2; 22.8.

Pavyzdžiui, "byloje Thomas Marshal (Exports) Ltd. V. Guinle, tapusioje klasikine daugelyje Britanijos tautų sandraugos šalių"[30], teismas nustatė tokius kriterijus:

1) informacijos savininkas turi tikėti, kad tos informacijos atskleidimas būtų jam žalingas arba suteiktų pranašumą jo konkurentams;

2) informacijos savininkas turi būti įsitikinęs, kad ta informacija yra konfidenciali ar slapta ir nėra viešai prieinama;

3) aukščiau išvardinti savininko įsitikinimai turi būti pagrįsti;

4) dėl informacijos konfidencialumo turi būti sprendžiama atsižvelgiant į tos ūkio šakos praktiką ir papročius.

Australijos teismas Ansell Rubber v. Allied Rubber (1967) byloje[31] nurodė tokius faktorius, į kuriuos reikia atsižvelgti nustatant, ar informacija yra ir išliko konfidenciali: a) priemonių, taikytų siekiant apsaugoti ir išlaikyti paslaptį, apimtis; b) informacijos vertė savininkui ir potenciali vertė jo konkurentams; c) laiko, išteklių sąnaudos, įdėtos pastangos siekiant sukurti, gauti šią informaciją; d) kaip lengvai kiti asmenys šią informaciją galėtų įgyti ar sukurti; e) kokia apimtimi šią informaciją žino darbuotojai ir kiti su jos savininku susiję asmenys; f) kokia apimtimi informacija yra žinoma už savininko verslo ribų.

Jungtinėse Amerikos Valstijose (toliau – JAV) terminas „komercinė paslaptis" apima bet kokią informaciją, kuri valdoma ir naudojama kieno nors versle ir kuri jos savininkui suteikia pranašumą konkuruojant su tais, kurie jos nežino.[32] Taip pat išskiriami tam tikri veiksniai, į kuriuos teismas atsižvelgia vertindamas, ar tam tikra informacija yra komercinė paslaptis: kokia apimtimi ta informacija yra žinoma už savininko verslo ribų; kokia apimtimi ji yra žinoma darbuotojų ir kitų susijusių asmenų; kokia apimtimi savininkas ėmėsi priemonių išsaugoti informacijos slaptumą; informacijos vertė savininkui ir jo konkurentams, savininko įdėtos pastangos ir investuotos lėšos siekiant sukurti (įgyti) šią informaciją; kaip lengva ar sudėtinga šią informaciją tinkamai įgyti ar nukopijuoti kitiems asmenims.

Išanalizavus Rusijos Federacijos civilinio kodekso 139 straipsnį galima išskirti tris kriterijus, kuriais remiantis informacija gali būti pripažįstama komercine paslaptimi: a) informacija turi tikrą ar potencialią komercinę vertę dėl to, kad jos nežino tretieji asmenys; b) informacija nėra laisvai prieinama teisėtais būdais ir c) dėl šios informacijos apsaugos ir konfidencialumo

[30] Čaikovski A. Balti tinklai – juodi pinigai Komercinės paslaptys: teisinė problematika // Justitia. 1999, Nr. 5-6. P. 34.
[31] International encyclopedia of laws: Commercial and economic law. Gen. ed. prof. dr. R. Blanpain, ed. prof. dr. J. Stuyck. Hague/London/New York: Kluwer Law International. 1999. P. 96 – Australia.
[32] Ten pat. 2002. P. 56 – USA.

išsaugojimo jos savininkas imasi priemonių."[33] Analogiškas komercinės paslapties apibrėžimas įtvirtintas ir Baltarusijos Respublikos civiliniame kodekse.[34]

Vokietijos Konstitucinis teismas savo 2006 m. kovo 14 d. sprendime, kuriam pagrindą davė bendrovės Deutsche Telekom AG kreipimasis, nurodė: gamybos ir prekybos paslaptimi laikomi visi su įmone susiję faktai, aplinkybės ir procesai, kurie nėra akivaizdžiai prieinami, išskyrus tik apibrėžtą ratą asmenų, ir kurių neatskleidimu teisės turėtojas yra pagrįstai suinteresuotas. Gamybos paslaptys iš esmės apima technines žinias plačiausia prasme; prekybos paslaptys labiausiai susijusios su komercinėmis žiniomis. Prie tokio pobūdžio paslapčių priskiriami duomenys apie apyvartą, pelningumas, klientų sąrašai, tiekėjai, sutarčių sąlygos, verslo strategijos, projektai ir t. t.[35]

Bandymą suvienodinti komercinės paslapties sąvokas galima įžvelgti Sutartyje dėl intelektinės nuosavybės aspektų, susijusių su prekyba (kitaip dar vadinamoje TRIPS sutartyje).[36] Jos 39 straipsnyje nustatyti tokie komercinės paslapties požymiai:

a) informacija yra slapta ta prasme, kad kaip visumos ar kaip tikslaus jos komponentų konfigūracijos ir jos surinkimo atkartojimo apskritai nežino arba lengvai jos negauna tos aplinkos asmenys, kurie paprastai dirba su aptariamąja informacija;

b) informacija turi komercinę vertę;

c) informacija yra objektas veiksmų, kurių imasi teisėtai kontroliuojantis tokią informaciją asmuo, stengiantis tam tikromis aplinkybėmis ją išlaikyti slaptą.

Taigi išanalizavus Lietuvos ir užsienio teisės aktus bei teismų praktiką, galima atskleisti aukščiau išvardintų komercinės paslapties požymių turinį:

1. Informacija turi būti nevieša. Kadangi valstybė turi teisę (tuo pat metu ir pareigą) kontroliuoti verslo subjektų veiklą, vertinti jų veiklos įtaką aplinkai, stebėti, ar tinkamai ir laiku mokami mokesčiai, ar nepažeidžiami antimonopoliniai teisės aktai, darbo saugos taisyklės, produkcijos realizacijos nuostatos ir kt., todėl ne bet kokia informacija gali būti komercine paslaptimi. Lietuvoje komercine (gamybine) paslaptimi negali būti laikoma informacija, kuri pagal įstatymus turi būti vieša. Pavyzdžiui, ja negali būti finansinės atskaitomybės rodikliai (LR Buhalterinės apskaitos įstatymo 22 str.[37]), produkto pavadinimas, potencialiai pavojingos produkto

[33] http://law.rambler.ru/library/norubs/61700/index.html; prisijungimo laikas: 2006-10-26.
[34] Гавриленко В. Г., Ядевич Н. И. Юридическая енциклопедия. Минск: БИП-С, 1999. С 422.
[35] http://www.bundesverfassungsgericht.de/entscheidungen/rs20060314_1bvr208703.html; prisijungimo laikas: 2006-10-12.
[36] Sutartis dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba (TRIPS) // Valstybės žinios. 2001, Nr. 46-1620.
[37] Lietuvos Respublikos buhalterinės apskaitos įstatymas // Valstybės žinios. 2001, Nr. 99-3515.

sudedamosios dalys ir pan. (LR produktų saugos įstatymo 15 str.)[38], bendrovės steigimo dokumentai, duomenys apie valdymo organus ir steigėjus (LR CK 2.71 str. 1 d.). "Pagal įstatymą viešų dokumentų bendrovės sprendimu negalima paskelbti konfidencialia informacija. Jei toks sprendimas priimtas, tai, kaip prieštaraujantis imperatyviai įstatymo nuostatai, bendrovės sprendimas turi būti teismo įvertinamas kaip nesukeliantis teisinių pasekmių."[39] Analogiškos nuostatos įtvirtintos ir kitų valstybių teisės aktuose. JAV laikomasi nuomonės, jog viešo pobūdžio žinios negali būti konfidencialia informacija (vien tik tai, kad informacija nėra visuotinai žinoma, nedaro jos komercine paslaptimi).[40] O štai, pavyzdžiui, Danijos teismų praktikoje komercine paslaptimi nelaikomos žinios, kurias turi patyręs tam tikros srities specialistas.[41]

2. Informacijos teisėtumo kriterijus reiškia, kad komercine paslaptimi negali būti informacija, prieštaraujanti gerai moralei, viešajai tvarkai, visuomenės interesams ar geriems verslo papročiams. "Pavyzdžiui, informacija apie firmų susitarimą dėl verslo kontraktų gali būti komercine paslaptimi, tačiau jeigu šis susitarimas yra dėl neteisėto konkurencijos ribojimo, - tai nėra komercinė paslaptis."[42]

3. Informacija negali būti laisvai prieinama dėl šios informacijos savininko (ar jo patikėtinio) protingų pastangų išsaugoti jos slaptumą. Jei tam tikra informacija gali būti gaunama bet kurio suinteresuoto asmens, pavyzdžiui, išnagrinėjus viešus duomenis, išanalizavus išleistos produkcijos pavyzdžius, susipažinus su publikacijomis ir pan., tai ji negali būti pripažįstama komercine paslaptimi.

Taigi būtent dėl priemonių, kurių ėmėsi informacijos savininkas ar kitas asmuo, kuriam savininkas ją patikėjo, ši informacija turi būti neprieinama tretiesiems asmenims. Tokių priemonių ratas gana platus. Joms galima priskirti techninio, organizacinio, teisinio pobūdžio priemones ir būdus, kurie skirti apsaugoti informaciją nuo neteisėto trečiųjų asmenų priėjimo prie jos. Žinoma, nereikalaujama, jog informacijos savininkas imtųsi visų įmanomų jos apsaugos priemonių. Svarbu, kad iš jo konkrečių veiksmų būtų aišku, jog jis norėjo išlaikyti tam tikras žinias paslaptyje. Pažymėtina, kad šis (trečiasis) komercinės paslapties požymis turi lemiamą reikšmę, kadangi informacijos savininkui nepasirūpinus įpareigoti konkrečius asmenis (pavyzdžiui, savo darbuotojus

[38] Lietuvos Respublikos produktų saugos įstatymas // Valstybės žinios. 2001, Nr. 64-2324.
[39] LAT CBS teisėjų kolegijos 2004 m. kovo 24 d. nutartis c. b. R. Damulevičius v. AB "Malsena", Nr. 3K-3-228/2004, kat. 16.10; 21.2.2.1.
[40] International encyclopedia of laws: Commercial and economic law. Gen. ed. prof. dr. R. Blanpain, ed. prof. dr. J. Stuyck. 2002. P. 56 - USA.
[41] Ten pat. 1995. P. 74 – Denmark.
[42] Čaikovski A. Balti tinklai – juodi pinigai // komercinės paslaptys: teisinė problematika // Justitia. 1999, Nr. 5-6. P. 59.

ar kontrahentus) neviešinti jiems žinomos, komercinę paslaptį sudarančios informacijos, tokio savininko galimybės apginti savo pažeistus interesus bus gana menkos.

4. Informacija turi turėti tikrą ar potencialią komercinę (gamybinę) vertę dėl to, kad jos nežino tretieji asmenys.

Atsižvelgiant į šį kriterijų pirmiausia reikia išskirti tuos duomenis, kurie visiškai nedomina aplinkinių, kurie negali būti trečiųjų asmenų panaudoti siekiant savo tikslų ar kurių niekas nepageidautų įgyti, jei jie būtų viešai pasiūlyti parduoti, t. y. neturi jokios komercinės vertės, todėl negalėtų būti pripažįstami komercine paslaptimi.

Kalbant apie vertinamuosius terminus "tikra ir potenciali komercinė vertė", pažymėtina, kad iškilus ginčui tikrą komercinę informacijos vertę įrodyti nesudėtinga. Pavyzdžiui, komercine paslaptimi įmonėje laikoma ir atitinkamai saugoma nuo trečiųjų asmenų tam tikra technologija. Pritaikius šią technologiją įmonės gautos pajamos ir išreiškia tikrąją komercinę vertę. Tuo tarpu, potenciali komercinė vertė reiškia, jog informacija jos savininkui gali atnešti naudą ateityje, o šiuo momentu jos vertė negali būti tiksliai apskaičiuota.

Kaip minėta, tie tikrą ar potencialią komercinę vertę turintys duomenys yra vertingi būtent dėl to, kad jie nežinomi tretiesiems asmenims. Trečiaisiais asmenimis šiuo atveju turėtų būti laikomi asmenys, turintys komercinį suinteresuotumą šiais duomenimis. Jais gali būti kitos įmonės atstovai, verslininkai, konkuruojantys su komercinės paslapties savininku. A. Čaikovski mano, jog "nebūtina, kad būtų vienintelis informacijos savininkas, disponuojantis ta informacija (o visi kiti būtų susiję su juo sutartiniais įsipareigojimais. Gali būti daug nepriklausomų informacijos savininkų – svarbu, kad jie nebūtų konkurentai, nes informacija, žinoma konkurentams, nėra konfidenciali."[43]

Tai, kad ši informacija tapo žinoma tam tikrų institucijų ar organizacijų pareigūnams ar darbuotojams dėl jų einamų pareigų ar atliekamo darbo, nekliudo pripažinti ją komercine paslaptimi, kadangi minėti asmenys privalo išlaikyti šią informaciją paslaptyje.

Atsižvelgiant į esamą teisinį reguliavimą galima teigti, jog komercine paslaptimi gali būti pripažįstama tik tokia informacija, kuri susijusi su komercine - ūkine veikla. Todėl teisės į komercinės paslapties apsaugą subjektais taip pat laikytini tik tokia veikla užsiimantys asmenys, t. y. užsiimantys savarankiška, savo rizika vykdoma veikla, kuria siekiama gauti pajamų ar kitokios ekonominės naudos.

Komercine paslaptimi gali būti pati įvairiausia informacija: receptai, specialios formulės (cheminės, kosmetikos, maisto ir kt.), tiekėjų, vartotojų (pirkėjų) sąrašai, naujos idėjos, sumanymai,

dizainai, reklamos planai, verslo strategijos, techninės žinios, patirtis, metodai, technologiniai procesai, brėžiniai, kainų skaičiavimo technika, projektai, prekių ir paslaugų išsiderėtos ir nustatytos kainos, sutarčių sąlygos ir įrašai apie prekių kiekį, rūšį, specialiai vartotojų nurodyti reikalavimai prekėms. Čia negali būti baigtinio jų sąrašo. Anglijos teisėjas Butter-Sloss (1991 m.) "pabrėžė būtinumą suprasti verslo kintamumą ir apibrėžti platesnį ypač konfidencialios netechninės ir nemokslinės informacijos ratą."[44] Pažymėtina, kad kai informacija kildinama iš tyrimų, tai turi būti bent jau pakankamo sudėtingumo tyrimai, jog informacijai būtų suteiktas komercinės paslapties statusas.[45]

Lietuvos, kaip ir daugelio valstybių, teisės aktai numato, jog žinių, sudarančių komercinę paslaptį, sudėtį ir apimtį, saugojimo tvarką nustato įmonės valdymo organai[46] (plačiau tai bus nagrinėjama kituose poskyriuose). Vis dėlto, kilus ginčui, tik teismas gali nustatyti, ar konkreti informacija yra komercinė paslaptis.

Teisė į komercinės paslapties apsaugą pripažįstama tiek fiziniams, tiek juridiniams asmenims, tiek nacionaliniams, tiek užsienio subjektams. Kalbant apie juridinius asmenis, paminėtina, jog komercinės paslapties savininkais gali būti tiek privatūs, tiek viešieji juridiniai asmenys. Tačiau viešųjų juridinių asmenų atveju, reikia pabrėžti, jog dėl jų turimo specialaus teisnumo tokie asmenys gali būti teisės į komercinės paslapties apsaugą subjektais tik informacijos, kuri susijusi su jiems leidžiama vykdyti komercine veikla, atžvilgiu.

2.2. Komercinės paslapties santykis su kitais intelektinės nuosavybės objektais

Viena iš svarbiausių teorinių problemų, iškylanti analizuojant komercinės paslapties sąvoką, yra tai, ar komercinė paslaptis gali būti laikoma savarankišku intelektinės nuosavybės objektu. Atsakant į šį klausimą, reikia nustatyti, ar komercinė paslaptis pasižymi tomis pačiomis savybėmis, kurios yra būdingos kitiems intelektinės nuosavybės objektams. Paprastai intelektine nuosavybe pripažįstama išskirtinė asmens teisė į jo intelektinės veiklos rezultatus; visais atvejais intelektinės nuosavybės objektu suprantamas nematerialus turtas, kuris tik išreiškiamas kuria nors objektyvia forma.

---

[43] Čaikovski A. Balti tinklai – juodi pinigai // komercinės paslaptys: teisinė problematika // Justitia. 1999, Nr. 5-6. P. 35.
[44] Čaikovski A. Balti tinklai – juodi pinigai // komercinės paslaptys: teisinė problematika // Justitia. 1999, Nr. 5-6. P. 35.
[45] International encyclopedia of laws: Commercial and economic law. Gen. ed. prof. dr. R. Blanpain, ed. prof. dr. J. Stuyck. 2002. P. 56 - USA.
[46] Lietuvos Respublikos Akcinių bendrovių įstatymo 34 str. 3 d. // Valstybės žinios. 2003, Nr. 123-5574.

Komercinė paslaptis apima tam tikrų žinių, informacijos visumą, kuri savo esme yra nematerialiai, nors jos saugojimas ir platinimas dažniausiai realizuojami materialine išraiška. Taigi šia prasme, ji nesiskiria nuo kitų intelektinės nuosavybės objektų.

Komercinė paslaptis yra intelektines veiklos rezultatas, kadangi ji žmonių sukuriama, perduodama, perdirbama, saugoma ar renkama kaip ir kiti intelektinės nuosavybės objektai.

Dar vienas intelektinės nuosavybės objekto požymis – išimtinės teisės suteikimas. Švedijoje laikomasi pozicijos, kad verslo paslapčių apsauga niekada nesuteikia išimtinės teisės. [47] Tačiau autorė mano, jog reikėtų sutikti su nuomone, kad jei teisės aktais pripažįstama informacijos savininko teisė ją laikyti paslaptyje ir tuo pat metu reikalaujama iš trečiųjų asmenų susilaikyti nuo neteisėto tokios informacijos užvaldymo, tai yra akivaizdi išimtinė subjektinė teisė į šią informaciją.[48] Tokiu būdu galima teigti, kad komercinė paslaptis pasižymi visomis intelektinės nuosavybės objekto savybėmis.

Vis dėl to komercinė paslaptis turi ir specifinių savybių, kuriomis ji skiriasi nuo kitų intelektinės nuosavybės objektų. Visų pirma, reikėtų pažymėti, kad teisinės priemonės, kuriomis disponuoja komercinės paslapties savininkas, nors ir suteikia jam tam tikras galimybes apsaugoti savo interesus, tačiau yra mažiau efektyvios, nei tos, kurias turi kitų intelektinės nuosavybės objektų savininkai. Todėl komercinės paslapties savininko "teisių apsauga pirmiausia priklauso nuo jo paties, nuo priemonių, kurių jis imasi, veiksmingumo". [49]

Svarbia komercinės paslapties savybe yra jos universalumas. Jei išradimais, pramoniniu dizainu, prekių ir paslaugų ženklais bei kitais intelektinės nuosavybės objektais laikomi iš esmės įstatymuose apibrėžti intelektinės veiklos rezultatai, atitinkantys teisės aktuose nustatytus kriterijus (pavyzdžiui, naujumas, savybių individualumas ir t. t.), tai komercine paslaptimi gali būti laikomi patys įvairiausi duomenys, susiję su gamyba, technologijomis, įmonės valdymu, finansais ir kita veikla. Be to, komercine paslaptimi gali būti laikomi ir potencialiai patentabilūs objektai, kurių asmuo dėl kokių nors priežasčių (pavyzdžiui, netenkina patentinės apsaugos terminuotumo principas) nenori viešai paskelbti ir patentuoti teisės aktų nustatyta tvarka. Pavyzdžiui, daugelis išradėjų biotechnologinius išradimus linkę laikyti komercinėmis paslaptimis dėl to, kad teisinis reguliavimas dažnai atsilieka nuo spartaus technologijų vystymosi ir nepakankamai užtikrina jų

[47] International encyclopedia of laws: Commercial and economic law. Gen. ed. prof. dr. R. Blanpain, ed. prof. dr. J. Stuyck. 2003. P. 64 –Sweden.
[48] Čaikovski A. Balti tinklai – juodi pinigai // komercinės paslaptys: teisinė problematika // Justitia. 1999, Nr. 5-6. P. 60.
[49] Ten pat.

apsaugą.[50] Čia galima nurodyti ir vieną iš dažniausiai aprašomų, komerciškai sėkmingiausių verslo paslapties apsaugos naudojimo pavyzdžių – tai slaptas Coca-Cola gėrimo receptas. Jei Coca-Cola kompanija prieš šimtą metų būtų įgijusi patentą šiai formulei, patentinė apsauga jau būtų pasibaigusi ir jos konkurentai galėtų laisvai šį receptą naudoti savo versle. Naudodamasi komercinės paslapties apsauga, kompanija labai ilgą laiką išlaikė pranašumą prieš konkurentus, o tai jai leido gauti didelį pelną. [51] Reikia paminėti, kad visai neseniai Coca-Cola kompanijai buvo iškilusi reali grėsmė netekti vienos iš komercinių paslapčių, kai jos administracijos darbuotoja pavogė naujo produkto pavyzdį bei susijusius dokumentus ir su savo bendrininkais norėjo juos parduoti pagrindinei Coca-Cola konkurentei PepsiCo bendrovei. [52]

Specifinis komercinės paslapties bruožas, skiriantis ją nuo kitų intelektinės nuosavybės objektų, yra neribotas jos apsaugos terminas. Teisė į komercinę paslaptį išlieka tol, kol išlieka faktinis asmens, turinčio tokią informaciją, monopolis, t. y. kol ši informacija netampa laisvai prieinama tretiesiems asmenims, taip pat kol informacija turi komercinę vertę.[53] Priešingai yra patentų atveju, kai pats išradimo paviešinimas, suteikia jo savininkui monopolį, tačiau tik konkrečiam teisės aktuose nustatytam terminui.[54] Be to, komercinės paslapties apsauga, skirtingai nei patentinė apsauga, nesuteikia jokių teisių prieš nepriklausomus išradėjus, kurie gali patys sukurti, įgyti analogišką informaciją.[55] Pažymėtina, jog, tam, kad komercinė paslaptis būtų saugoma, nereikia atlikti jos valstybinės registracijos ar įvykdyti kokių nors kitų formalumų bei sumokėti atitinkamų mokesčių ar rinkliavų valstybei.

Dar vienas skirtumas yra tas, kad nors intelektinės nuosavybės teisės reglamentavimas skirtingose valstybėse didžia dalimi yra suvienodintas tarptautinėmis sutartimis, tačiau verslo paslaptys skirtingose šalyse yra saugomos nevienodai. Tik nedaugelyje valstybių komercines paslaptis ir jų apsaugą reglamentuoja specialūs įstatymai (pavyzdžiui, JAV galioja Suvienodinantis verslo paslapčių įstatymas (Uniform Trade Secrets Act) su 1985 m. pataisymais bei 1996 m. Ekonominio šnipinėjimo įstatymas (Economic Espionage Act) [56], Švedijoje – 1990 m. Verslo

[50] International encyclopedia of laws: Commercial and economic law. Gen. ed. prof. dr. R. Blanpain, ed. prof. dr. J. Stuyck. 1995. P. 92 –Denmark.
[51] Abbott F., Cottier T., Gurry F. The international intellectual property system: commentary and materials. Part 1. Hague/London/Boston: Kluwer Law International. 1999. P. 198.
[52] http://news.bbc.co.uk/go/pr/fr/-/2/hi/business/5152740.stm; prisijungimo laikas: 2006-07-06.
[53] Abbott F., Cottier T., Gurry F. The international intellectual property system: commentary and materials. P. 197.
[54] Chandler A., Leith P. Perspectives on Intellectual Property. Vol. 3. Harmonisation of Intellectual Property in Europe: A Case Study of Patent Procedure. London: Sweet & Maxwell, 1998. P. 9.
[55] Abbott F., Cottier T., Gurry F. The international intellectual property system: commentary and materials. P. 217.
[56] Long D. E., D'Amato A. Documents Supplement to a coursebook in international intellectual property. St. Paul, Minnesota: West Group. 2000. P. 549-554.

paslapčių apsaugos įstatymas (the Protection of Business Secrets Act)[57]). O kitose valstybėse su komercinėmis paslaptimis, susijusias nuostatas galima rasti įvairiuose teisės aktuose: civiliniuose kodeksuose, konkurencijos, prekybos įstatymuose, baudžiamuosiuose, darbo įstatymuose. Kartais komercinių paslapčių apsauga išvedama iš sutarčių teisės ir deliktinės teisės nuostatų, teismų praktikos, bendrųjų teisės principų, tačiau dažniausiai - iš nesąžiningos konkurencijos draudimo nuostatų. Paminėtina, kad ir svarstant LR Baudžiamojo kodekso 317, 318 straipsnių pakeitimus buvo siūloma ir Lietuvoje priimti atskirą Komercinių paslapčių įstatymą, tačiau jis tai taip ir liko tik siūlymu.[58]

2.3. Teisės į komercinės paslapties apsaugą turinys

Subjektinės teisės į komercinės paslapties apsaugą turinį sudaro kelios šios konfidencialios informacijos savininko teisgalės:

1. teisė disponuoti jam priklausančia informacija;

2. teisė imtis visų teisėtų priemonių, kad išsaugotų informacijos slaptumą;

3. teisė reikalauti iš trečiųjų asmenų, kad jie susilaikytų nuo veiksmų neteisėtai gauti šią informaciją;

4. teisė kreiptis į kompetentingas valstybės institucijas ar pareigūnus, kad šie padėtų apginti pažeistą teisę.

1. Pirmoji komercinės paslapties savininko teisė - galimybė disponuoti jam priklausančia informacija. Pirmiausia, jis gali bet kuriuo momentu atskleisti visuomenei tuos duomenis, kurie sudaro komercinę paslaptį, žinoma, jei tai nepažeis kitų asmenų (partnerių, kontrahentų) teisių. Be to, informacijos savininkas gali ją parduoti ar kitaip perleisti suinteresuotiems asmenims. Paprastai sudarant informacijos perdavimo susitarimą savininkas atsisako teisės toliau naudoti šią informaciją bei įsipareigoja neperduoti šios komercinės paslapties kitiems asmenims. Galiausiai, savininkas gali suteikti leidimus kitiems asmenims naudotis konfidencialia informacija tam tikroje srityje. Kitaip sakant, galimas išimtinio arba neišimtinio pobūdžio licencijų tretiesiems asmenims išdavimas.

2. Antrąją teisę sudaro savininko galimybė atlikti tam tikrus aktyvius veiksmus, skirtus išsaugoti informacijos konfidencialumą. Todėl teisės subjektas gali naudotis visomis įstatymų leidžiamomis priemonėmis, skirtomis išsaugoti informacijos slaptumą. Tokių priemonių pasirinkimas yra gana platus. Prie jų galima priskirti įvairias įstatymų leidžiamų technines bei

[57] International encyclopedia of laws: Commercial and economic law. Gen. ed. prof. dr. R. Blanpain, ed. prof. dr. J. Stuyck. 2003. P. 64 –Sweden.

organizacines priemones, susijusias su potencialių darbuotojų atranka, dokumentų persiuntimo, susirašinėjimo, telefoninių pokalbių ar kitokio susižinojimo įmonės viduje organizavimu, patalpų apsauga, įėjimo tik su leidimais (specialiomis kortelėmis) būdo nustatymu ir t. t. Čia galima paminėti ir komercinės paslapties savininko pasirinkimą tam tikrus komerciniuose santykiuose kilusius ginčus spręsti arbitraže, o ne teisme, kadangi "viešas tokių ginčų nagrinėjimas galėtų atskleisti ginčo šalių technologinius laimėjimus, verslo partnerius bei kitus duomenis, kurie yra komercinė paslaptis."[59] Tuo tarpu arbitražo sprendimas niekur neviešinamas, posėdžiai yra uždari, be to, arbitrams taikomas konfidencialumo principas.

Ypač svarbios yra teisinės apsaugos priemonės, t. y. lokalinių teisės aktų (pavyzdžiui, vidaus darbo tvarkos taisyklės, komercinių paslapčių sąrašas bei darbuotojų supažindinimo su žiniomis, sudarančiomis komercinę paslaptį, tvarka, pareigybinės instrukcijos ir pan.) parengimas ir priėmimas. Iš esmės, šios priemonės turi lemiamą reikšmę, kadangi "praktikoje galimos situacijos, kai *de facto* vieno ūkio subjekto komercine paslaptimi laikoma informacija pasinaudoja subjektas, tačiau įrodyti, kad informacija buvo neteisėtai pasisavinta ir atskleista, sunkiau dėl tokios informacijos neapibrėžtumo, todėl tampa sudėtingiau taikyti atsakomybę neteisėtai informaciją atskleidusiems asmenims"[60]. Tokios nuomonės laikosi ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas savo nutartyse konstatavęs, kad "komercinių ir technologinių paslapčių atskleidimas galimas tik tuomet, jei jos toje įmonėje yra pripažintos komercinėmis arba technologinėmis paslaptimis ir darbuotojas yra supažindintas su tokiu įmonėje pripažintų paslapčių sąrašu ir yra įsipareigojęs jų neatskleisti pašaliniams asmenims."[61] Kita teisinė komercinių paslapčių apsaugos priemonė yra teisinės atsakomybės už konfidencialios informacijos atskleidimą nustatymas asmenims, kurie šią informaciją sužinojo dėl savo einamų pareigų, atliekamo darbo ar kitų priežasčių. Šiuo tikslu darbo ir kitose sutartyse su darbuotojais ar kitais susijusiais asmenimis (partneriais, kontrahentais) gali būti įrašomos specialios sąlygos dėl konfidencialumo laikymosi ir atsakomybės už jo pažeidimą nustatymo.

3. Trečią teisgalę sudaro galimybė reikalauti iš trečiųjų asmenų, kad jie susilaikytų nuo neteisėto informacijos, sudarančios komercinę paslaptį, užvaldymo. Reikia pabrėžti, kad šiuo atveju kalbama ne apie uždraudimą tretiesiems asmenims naudotis tokia informacija be savininko leidimo.

---

[58] http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=88131, prisijungimo laikas: 2006-10-23.
[59] Dominas G., Mikelėnas V. Tarptautinis komercinis arbitražas. Vilnius. Justitia. 1995. P. 199.
[60] Janušauskaitė K., Pranckevičius A. Įstatymas – patikimiausias užraktas?! Bendrovės komercinių (gamybinių) paslapčių apsauga // Juristas. 2003, Nr. 1. P. 5.
[61] LAT CBS teisėjų kolegijos 2001 m. balandžio 18 d. nutartis c. b. Ž.Minkauskaitė v. UAB "Omnitel", Nr. 3K-3-455/2001, kat. 2.4.3.11; 2003 m. gegužės 12 d. nutartis c. b. R. Brazys v. UAB "Lietuva Statoil", Nr. 3K-3-584/2003, kat. 2.4.3.11.

Draudžiama tik neteisėtais būdais kėsintis į šią informaciją. Jei informaciją suinteresuoti asmenys gavo teisėtais būdais, nors ir be savininko leidimo, pavyzdžiui dėl kokio nors pastarojo aplaidumo, jie pažeidėjais nelaikomi.

Neteisėtiems informacijos gavimo metodams galima priskirti pramoninį šnipinėjimą, komercinės paslapties savininko darbuotojų papirkimą, įsibrovimą į patalpas, pasiklausymo priemonių naudojimą, korespondencijos atplėšimą ir t.t. Dauguma paminėtų būdų yra draudžiami specialiais įstatymais ir sudaro administracinių teisės pažeidimų ar nusikalstamų veikų sudėtis. Tais atvejais, kai specialaus draudimo naudoti tam tikrus būdus teisės aktai nenumato, reikia remtis nesąžiningą konkurenciją draudžiančiomis nuostatomis.

4. Teisė kreiptis į kompetentingas valstybės institucijas ar pareigūnus dėl pažeistų teisių gynimo plačiau bus aptariama kitame šio darbo poskyryje.

Vis dėlto teisė į komercinės paslapties apsaugą turi savo ribas. Jau minėta, kad informaciją, kuri negali būti komercine paslaptimi nustato įstatymai. Be to, informacijos savininkas, imdamasis tam tikrų apsaugos priemonių, skirtų informacijos konfidencialumui užtikrinti, negali pažeisti įstatymų saugomų kitų asmenų teisių bei interesų.

Be suteiktų teisių komercinės paslapties savininkas turi ir tam tikras pareigas. Pirmiausia paminėtina komercinės paslapties savininko pareigą imtis priemonių informacijos konfidencialumui užtikrinti. Tai, kaip jau minėta, yra vienas svarbiausių komercinės paslapties apsaugos kriterijų, kadangi jis turi lemiamą reikšmę pripažįstant informaciją komercine paslaptimi bei sprendžiant dėl asmens, atskleidusio šią informaciją, atsakomybės. Be to, komercinės paslapties subjektas įstatymų numatytais atvejais ir nustatytose ribose privalo atskleisti konfidencialią informaciją, jei to reikalauja kompetentingos valstybės institucijos ar pareigūnai. Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba gali duoti privalomus nurodymus ūkio subjektams pateikti finansinius ir kitus dokumentus, taip pat ir turinčius komercinių paslapčių, bei kitą informaciją, reikalingą rinkoms tirti ar kitiems Tarybos uždaviniams vykdyti.[62] Tačiau šios institucijos ir pareigūnai įpareigoti nepaviešinti tokios informacijos tretiesiems asmenims. Pavyzdžiui, Konkurencijos tarybos atveju, tokia pareiga nustatyta LR Konkurencijos įstatymo 22 straipsnyje, kuriame sakoma: “Konkurencijos taryba ir jos administracijos darbuotojai privalo saugoti šio įstatymo laikymosi kontrolės metu sužinotas ūkio subjektų komercines paslaptis ir be ūkio subjekto sutikimo naudoti jas tik tiems tikslams, dėl kurių jos buvo pateiktos. Už ūkio subjektų komercinių paslapčių atskleidimą Konkurencijos taryba ir jos administracijos darbuotojai atsako įstatymų nustatyta tvarka.”[63]

[62] Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 19 str. 1 d. 3 p. // Valstybės žinios. 1999, Nr. 30-856.
[63] Ten pat, 22 str.

Teisė į komercinės paslapties apsaugą nors ir neturi konkretaus galiojimo termino, kaip yra, pavyzdžiui, patentų atveju, tačiau ši teisė taip pat gali pasibaigti. Tai gali įvykti dėl dviejų priežasčių:

a) prarandamas faktinis duomenų monopolis, kai tie duomenys tampa laisvai prieinami tretiesiems asmenims. Tai gali įvykti tiek dėl paties informacijos savininko aplaidumo, nerūpestingumo, tiek dėl kitų asmenų padarytų pažeidimų. Pastaruoju atveju informacijos savininkas gali ginti savo pažeistas teises, reikalaudamas atlyginti padarytą žalą, tačiau tai, kad konfidenciali informacija tapo prieinama tretiesiems asmenims, reiškia, jog ji nebegalės būti laikoma komercine paslaptimi (netenka apsaugos į ateitį).

b) komercinę paslaptį sudarančios žinios įstatymų nustatyta tvarka priskiriamos prie informacijos, kuri negali būti komercine paslaptimi. Kadangi, komercinė paslaptis yra intelektinė nuosavybė, tai, pasak A. Čaikovski[64], remdamiesi Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23 straipsniu, galėtume tikėtis, kad ji yra "neliečiama", o gali būti paimama "tik įstatymo nustatyta tvarka visuomenės poreikiams ir teisingai atlyginama." Autorės manymu, reikėtų sutikti su R. Ušpalienės nuomone[65], kuri siūlydama priimti atskirą komercinės paslapties įstatymą, pažymi, jog tokiame specialiame įstatyme vertėtų įtvirtinti nuostatą, įpareigojančią valstybę sumokėti kompensaciją ūkio subjektams, praradusiems nuosavybės teisę į turėtą konfidencialią informaciją (tiesa, R. Ušpalienė nurodo, kad kompensacija būtų mokami tik tokiais atvejais, kai valstybė, užtikrindama šalies saugumą ir laikydamasi Valstybės paslapčių ir jų apsaugos įstatymo, nusprendžia pakeisti informacijos, susijusios su komercine paslaptimi statusą į naują – valstybinės paslapties statusą.). Autorės nuomone, remiantis LR CK 1.5 straipsnyje įtvirtintais teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principais, visais atvejais komercinę paslaptį sudarančias žinias įstatymų nustatyta tvarka priskyrus prie informacijos, kuri negali būti komercine paslaptimi, konfidencialios informacijos savininkui turėtų būti teisingai atlyginta.

2.4. Teisinė atsakomybė už informacijos, sudarančios komercinę paslaptį, atskleidimą

2.4.1. Pažeistų komercinės paslapties savininko teisių gynimo būdai

Komercinės paslapties savininko teisių gynimas apima priemonių, skirtų atkurti pažeistus teisės turėtojo interesus, sistemą. Teisių gynimas yra siauresnė sąvoka nei teisių apsauga, kadangi

[64] Čaikovski A. Balti tinklai – juodi pinigai // komercinės paslaptys: teisinė problematika // Justitia. 1999, Nr. 5-6. P. 60.
[65] Ušpalienė R. Komercinė paslaptis ir jos sauga. Vilnius: Lietuvos informacijos institutas. 1997. P. 24.

pastaroji apima ne tik pažeistos teisės gynimo būdus, bet ir priemones, skirtas užkirsti keliui pažeisti komercinės paslapties savininko teises. Tokiomis priemonėmis laikytinos darbo sutarčių ar sutarčių su kontrahentais sąlygos dėl komercinės paslapties neviešinimo, būtinų organizacinių ir techninių priemonių naudojimas ir kiti ankstesniuose poskyriuose nurodyti būdai. Taigi gynimo priemonės naudojamos tuomet, kai teisė į komercinės paslapties apsaugą jau pažeista arba yra reali grėsmė ją pažeisti. Dar kartą reikia pabrėžti, kad pažeidimu laikomas ne bet koks trečiųjų asmenų konfidencialios informacijos įgijimas, bet tik toks, kai naudojamasi neteisėtais metodais. Todėl komercinės paslapties savininkas privalo ne tik įrodyti, kad ta informacija atitinka visus komercinei paslapčiai keliamus reikalavimus, bet ir kad konkrečiam asmeniui ji tapo prieinama dėl pastarojo panaudotų neteisėtų būdų (pavyzdžiui, komercinis šnipinėjimas, įsibrovimas į patalpas, laiškų atplėšimas, darbuotojų perviliojimas, kontrahentų papirkimas ir pan.).

Kadangi "šiuolaikinėje civilizuotoje visuomenėje savigyna paprastai draudžiama arba leidžiama tik išimtiniais atvejais"[66], todėl komercinės paslapties savininko teisių gynimas pasireiškia praktiškai tik viena forma, t. y. kreipimusi pagalbos į kompetentingas valstybės institucijas. Šią formą dar galima išsiskirti į teisminę ir neteisminę (administracinę). Teisminis gynimo būdas – tai kreipimas į teismą su ieškiniu dėl pažeistos teisės gynimo. Neteisminė (administracinė) teisių į komercinę paslaptį gynimo tvarka – tai galimybė kreiptis dėl teisių gynimo į antimonopolines valstybės institucijas (Lietuvoje – į Konkurencijos tarybą). Tiesa, LR Konkurencijos taryba tiria nesąžiningos konkurencijos veiksmus, įskaitant informacijos, kuri yra kito ūkio subjekto komercinė paslaptis, naudojimą, perdavimą, skelbimą be šio subjekto sutikimo, taip pat tokios informacijos gavimą iš asmenų, neturinčių teisės šios informacijos perduoti, turint tikslą konkuruoti, siekiant naudos sau arba padarant žalą šiam ūkio subjektui, tik tais atvejais, jeigu šie veiksmai pažeidžia daugelio ūkio subjektų ar vartotojų interesus. Konkurencijos taryba už šiuos veiksmus taiko įstatymų nustatytas sankcijas.[67]

Teisminis teisės į komercinės paslapties apsaugą gynimas pasireiškia įvairiais būdais. LR CK 1.116 straipsnio 3 dalyje tiesiogiai nurodomas tik vienas iš jų, būtent padarytų nuostolių atlyginimas, tačiau to paties straipsnio 2 dalis leidžia ir kitų Civiliniame kodekse nustatytų gynimo būdų naudojimą. Pastarieji išvardinti LR CK 1.138 straipsnyje, tačiau ne visi jie gali būti panaudoti dėl pačios teisės ir jos pažeidimo pobūdžio. Taigi komercinės paslapties savininkas savo pažeistas teises gali ginti šiais būdais:

[66] Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė. T. 1. Vilnius: Justitia. 2003. P.16.
[67] Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 16 str, 17 str. 4 d., 23 str. 1 d. 4 p. // Valstybės žinios. 1999, Nr. 30-856.

1) Paduoti ieškinį dėl teisės į komercinę paslaptį pripažinimo (CK 1.138 straipsnio 1 punktas), kai tokia teisė yra ginčijama (pavyzdžiui, jei darbuotojas, sukūręs tarnybinį išradimą, pažeisdamas susitarimus su darbdaviu bei LR patentų įstatymo 8 straipsnį[68], mėgina gauti patentą ar kitaip atskleisti pasiekto rezultato esmę, darbdavys gali apginti savo interesus pateikdamas ieškinį dėl teisės į komercinę paslaptį pripažinimo) arba kai be teisėto pagrindo reikalaujama atskleisti informaciją, kuri sudaro komercinę paslaptį.

2) Tokie gynimo būdai, kaip buvusios iki teisės pažeidimo padėties atkūrimas (CK 1.138 straipsnio 2 punktas) ir kelio teises pažeidžiantiems ar keliantiems grėsmę veiksmams užkirtimas (prevencinis ieškinys) (CK 1.138 straipsnio 3 punktas), gali būti naudojami tais atvejais, kai įvykdytas pažeidimas dar nesukėlė pačios pažeistos teisės pasibaigimo (t. y. komercinė paslaptis netapo laisvai prieinama tretiesiems asmenims) ir yra praktinė galimybė pašalinti pažeidimo sukeltas pasekmes. Pavyzdžiui, darbuotojas, pasisavinęs tam tikrą techninę dokumentaciją, gali būti įpareigotas ją grąžinti arba sunaikinti materialias informacijos laikmenas, jam gali būti uždrausta naudotis tokia informacija savo reikmėms, taip pat ir paskleisti ją tretiesiems asmenims ir t. t. "Taip pat komercinei paslapčiai dar nepraradus slaptumo, teismas gali priimti sprendimą privestinai sunaikinti produkciją, pagamintą neteisėtai pasinaudojus komercine paslaptimi."[69]

3) Konfidencialios informacijos savininkas gali reikalauti pripažinti negaliojančiais valstybės ar savivaldybių institucijų arba pareigūnų aktus, kuriais jam nustatyta pareiga atskleisti komercinę paslaptį sudarančią informaciją, jei jis mano, jog šių institucijų ar pareigūnų veiksmai peržengia jų kompetencijos ribas, nėra būtini ar kitokiu būdu prieštarauja įstatymams (CK 1.138 straipsnio 7 punktas).

4) Jei teisės į komercinės paslapties apsaugą pažeidimu jos savininkui padaroma žala, kaltas asmuo turi tą žalą atlyginti. Čia galioja visiško žalos atlyginimo principas, t. y. turi būti kompensuojami tiek realūs nukentėjusiojo nuostoliai, kuriais laikomos paslapčiai sukurti, tobulinti, naudoti turėtos išlaidos, tiek ir negautos pajamos. Pareigą įrodyti nuostolių dydį turi pats nukentėjusysis. Komercinės paslapties panaudojimo ar atskleidimo atveju įrodyti tikslų nuostolių dydį praktikoje gali būti sudėtinga.[70] Pažeistos teisės turėtojo užduotis kiek palengvėja, jei naudodamas neteisėtai gautą informaciją pažeidėjas yra gavęs iš to pajamų, kadangi jos laikomos nepagrįstu praturtėjimu. Šiuo atveju nukentėjusysis turi teisę reikalauti žalos, pasireiškiančios

[68] Lietuvos Respublikos patentų įstatymas // Valstybės žinios. 1994, Nr. 8-120.
[69] Čaikovski A. Balti tinklai – juodi pinigai // komercinės paslaptys: teisinė problematika // Justitia. 1999, Nr. 5-6. P. 59.
[70] Mikelėnas V. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. VI knyga. Prievolių teisė (I). Vilnius: Justitia. 2003. P. 342.

negautomis pajamomis, atlyginimo ne mažesnio nei pažeidėjo naudojantis konfidencialia informacija gautos pajamos.

Pažymėtina, kad Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje kol kas nėra bylų, susijusių su reikalavimu atlyginti žalą, padarytą neteisėtu komercinės paslapties atskleidimu ar naudojimu.

Be civilinės atsakomybės, kurios "taikymas laikytinas pagrindiniu komercinės (gamybinės) paslapties gynimo būdu"[71], yra galimos ir kitos teisinės atsakomybės rūšys:

1) *Administracinė atsakomybė*

Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso (toliau – ATPK)[72] 215^1 straipsnio 3 dalyje numatyta atsakomybė privatizavimo institucijų pareigūnams, privatizavimo objektų valdytojams bei įmonės administracijos vadovams ir vyriausiems finansininkams (buhalteriams) už informacijos apie privatizavimo objektą, laikomos konfidencialia informacija arba pramonine ar komercine paslaptimi, atskleidimą kitam asmeniui, kuriam susipažinimas su šia informacija nenumatytas valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo procese.

2) *Baudžiamoji atsakomybė*

Tarp nusikalstamų veikų ekonomikai ir verslo tvarkai Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas[73] (toliau – BK) numato dvi, nors ir artimas, tačiau savarankiškas nusikalstamų veikų sudėtis, susijusias su informacijos, sudarančios komercinę paslaptį, neteisėtu gavimu (dar vadinamu komerciniu šnipinėjimu) (BK 210 straipsnis) ir neteisėtu atskleidimu (BK 211 straipsnis). Neteisėto gavimo sudėtis yra formalioji, t. y. nusikalstama veika laikoma baigta nuo nurodytų veiksmų atlikimo (šiuo atveju - tai neteisėtas komercine paslaptimi laikomos informacijos rinkimas) momento, nepriklausomai nuo kilusių pasekmių. Be to, tarp įrodinėtinų aplinkybių yra ir nusikalstamos veikos tikslas – tai daryta norint gautą informaciją perduoti kitai įmonei ar asmeniui arba ja pasinaudoti versle. Už šią veiką atsako komercine paslaptimi laikomą informaciją rinkęs asmuo, kuriam pagal darbą ar pareigas ši informacija nėra patikėta.[74]

Komercinės paslapties atskleidimo sudėtis – materialioji. Be padarinių, t. y. didelės žalos padarymo (didelė žala pagal BK 212 straipsnio 1 dalį yra 150 MGL (minimalaus gyvenimo lygio) dydžio sumą viršijanti žala), privalomu nusikalstamos veikos sudėties požymiu yra ir tikslas –

[71] Janušauskaitė K., Pranckevičius A. Įstatymas – patikimiausias užraktas?! Bendrovės komercinių (gamybinių) paslapčių apsauga // Juristas. 2003, Nr. 1. P. 7.
[72] Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas // Valstybės žinios. 1985, Nr. 1-1.
[73] Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 89-2741.

asmuo (kuris sužinojo konfidencialią informaciją dirbdamas konkrečioje įmonėje)[75] veikė, norėdamas gauti turtinės ar asmeninės naudos.

Pažymėtina, kad baudžiamoji atsakomybė už komercinės paslapties rinkimą bei atskleidimą atsiranda tik tuomet, kai tokia informacija konkrečioje įmonėje buvo priskirta prie komercinę paslaptį sudarančių žinių.[76]

Kaltųjų asmenų patraukimas administracinėn ar baudžiamojon atsakomybėn, neatima iš nukentėjusiojo galimybės kreiptis į teismą su ieškiniu dėl žalos atlyginimo. Tais atvejais, kai komercinę paslaptį sudarančią informaciją atskleidė ar neteisėtai naudojosi valstybės institucijų darbuotojai, atitinkami reikalavimai atlyginti žalą gali būti pareiškiami ir šioms institucijoms ar valstybei (LR CK 6.271 straipsnis).

Tarpukario Lietuvoje galiojęs Baudžiamasis statutas numatė daugiau nusikalstamų veikų, susijusių su paslaptimis, sudėčių. Šio teisės akto 363^6 straipsnio 1 dalyje nustatyta baudžiamoji atsakomybė įmonės tarnautojui, darbininkui ar mokiniui už tai, kad jis "praneša ar kitokiu būdu išduoda kam, neturėdamas tam teisės, verslo paslaptį, kur dėl jo darbo įmonėje jam buvo patikėta arba šiaip dėl to darbo radosi jam žinoma ir kurią jis žinojo galint būti panaudotą konkurencijai"[77]. To paties straipsnio 2 dalyje numatyta atsakomybė už tokios verslo paslapties, kurią asmuo "sužinojo priešingu įstatymams ar geriems papročiams būdu, arba <…> dėl to, kad ji buvo jam specialiai patikėta, arba kurią sužinojo eidamas teismo ar kito viešojo organo jam pavestas pareigas" panaudojimą.[78] Baudžiamojon atsakomybėn pagal minėto Baudžiamojo statuto 363^8 straipsnį trauktinas ir naujasis verslo paslaptį panaudojusio darbuotojo darbdavys ("įmonės laikytojas arba vedėjas"), kuris žinojo darbuotoją naudojant svetimą verslo paslaptį, tačiau "to veiksmo darymo tyčiomis nesutrukdo, galėdamas jį sutrukdyti."[79] Atskiras nusikalstamų veikų sudėtis sudarė gamybinės (tam tikrų gamykloje, fabrike ar kitoje verslo įstaigoje vartojamų arba ketinamų vartoti gaminimo būdų) paslapties (Baudžiamojo statuto 543 str.), kredito įstaigos, akcininkų draugijos arba banko paslapties (544 str.) bei prekybos paslapties (545 str.) atskleidimas. "Kokia forma garsinimas yra padarytas (raštu, žodžiu), neturi visai reikšmės; taip pat nėra reikalo, kad dėl <…> nurodyto garsinimo susidarytų fabriko arba gamyklos savininkui turto žala."[80]

---

[74] Janušauskaitė K., Pranckevičius A. Įstatymas – patikimiausias užraktas?! Bendrovės komercinių (gamybinių) paslapčių apsauga // Juristas. 2003, Nr. 1. P. 7.
[75] Janušauskaitė K., Pranckevičius A. Įstatymas – patikimiausias užraktas?! Bendrovės komercinių (gamybinių) paslapčių apsauga // Juristas. 2003, Nr. 1. P. 8.
[76] Ten pat.
[77] Kavolis M., Bieliackinas S. Baudžiamasis statutas su papildomais baudžiamaisiais įstatymais ir komentarais. P. 307.
[78] Ten pat. P. 308.
[79] Ten pat.
[80] Kavolis M., Bieliackinas S. Baudžiamasis statutas su papildomais baudžiamaisiais įstatymais ir komentarais. P. 479.

Baudžiamąją atsakomybę už su komercinėmis paslaptimis susijusias nusikalstamas veikas numato ir užsienio valstybių teisės aktai. Pavyzdžiui, Suomijos baudžiamojo kodekso 30 straipsnyje nustatyta, jog yra baudžiama už tokias veikas:

a) neteisėtą informacijos, kuri yra kieno nors komercinė paslaptis, įgijimą, turint tikslą atskleisti tą paslaptį ar naudoti ją be savininko sutikimo;

b) neteisėtą komercinės paslapties atskleidimą ar naudojimą, kai ta informacija yra gauta:

- dirbant pas komercinės paslapties savininką,

- asmeniui esant valdybos nariu, administracijos vadovu, finansininku ar einant panašias pareigas įmonėje, kurios teisės pažeistos,

- asmeniui veikiant kaip paslapties savininko atstovui, patikėtiniui ar kitaip, kai jų savitarpio santykiai yra konfidencialaus pobūdžio,

c) komercinės paslapties naudojimą, žinant, kad tai neteisėta.[81]

3) *Drausminė atsakomybė*

Vadovaujantis LR darbo kodekso (toliau – DK)[82] 136 str. 3 d. 2 punktu, darbdavys turi teisę nutraukti darbo sutartį apie tai iš anksto neįspėjęs darbuotojo, kai darbuotojas vieną kartą šiurkščiai pažeidžia darbo pareigas. DK 235 straipsnio 2 dalies 2 punkte nurodyta, kad darbuotojui atskleidus darbdavio komercines ar technologines paslaptis arba jas pranešus konkurentams, toks darbo pažeidimas gali būti laikomas šiurkščiu, todėl vadovaujantis DK 136 straipsnio 3 dalies 2 punkto nuostata, darbdavys turi teisę nutraukti darbo sutartį su darbuotoju savo iniciatyva.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senatas 1996 m. birželio 21 d. nutarimo Nr. 42 "Dėl Darbo sutarties įstatymo taikymo civilinėse bylose apibendrinimo rezultatų" 28 punkte nurodė, kad DK 235 straipsnio 2 dalies 2 punktas taikytinas ir tais atvejais, kai darbuotojas paslaptis atskleidžia dėl nerūpestingumo.[83] Taip pat išaiškino, kad minėtu atleidimo iš darbo pagrindu gali būti ne bet kokios įmonės komercinės ir technologinės informacijos atskleidimas, bet tik tokios, kuri toje įmonėje atitinkamų jos valdymo organų pripažinta paslaptimi.

Ankstesniuose šio darbo skyriuose minėjome, jog Lietuvos Aukščiausiasis Teismas savo praktikoje vadovaujasi nuostata, kad komercinių paslapčių atskleidimas galimas tik tuomet, jei jos toje įmonėje yra pripažintos komercinėmis paslaptimis ir darbuotojas yra supažindintas su tokiu

[81] International encyclopedia of laws: Commercial and economic law. Gen. ed. prof. dr. R. Blanpain, ed. prof. dr. J. Stuyck. 1995. P. 48 - Finland.
[82] Lietuvos Respublikos darbo kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 64-2569.
[83] LAT Senato 1996 m. birželio 21 d. nutarimas Nr. 42 "Dėl Darbo sutarties įstatymo taikymo civilinėse bylose apibendrinimo rezultatų" // Teismų praktika. 1996, Nr. 3-4. P. 41.

įmonėje pripažintų paslapčių sąrašu bei yra įsipareigojęs jų neatskleisti pašaliniams asmenims. Būtent civilinėje byloje Ž. Minkauskaitė v. UAB "Omnitel" LAT konstatavo, kad ieškovės, atskleidusios pašaliniam asmeniui bendrovės technologinę paslaptį, susijusią su paslaugų tiekimu abonentams (pokalbių telefonu slaptumas įmonėje yra garantuojamas), atleidimas iš darbo pagal tuo metu galiojusio LR Darbo sutarties įstatymo[84] (toliau – DSĮ) 29 straipsnio 1 dalies 11 punktą (t. y. kai darbuotojas atskleidžia įmonės komercines bei technologines paslaptis arba jas praneša konkuruojančiai įmonei) buvo teisėtas.[85] Atitinkamai byloje R. Brazys v. UAB "Lietuva Statoil" LAT nurodė, jog byloje nesant duomenų, kad ieškovą priimant į darbą, pastarasis būtų pasirašytinai įsipareigojęs neteikti jokių duomenų pašaliniams asmenims apie bendrovę ir supažindintas su atsakovo komercinėmis paslaptimis, būtų įspėtas dėl atsakomybės pagal DSĮ 29 str. 1 d. 11 punktą, jei paskleis paslapčių sąraše esančias žinias pašaliniams asmenims, tai ieškovo R.Brazio atleidimas iš darbo pagal DSĮ 29 str. 1 d. 11 p. pripažintinas neteisėtu.[86]

Pažymėtina, kad įmonės komercinės ir technologinės paslapties atskleidimas yra ne tik veiksmai, bet ir sudarymas galimybės konkuruojančiai įmonei tokias paslaptis gauti. LAT civilinėje byloje L. Karužienė v. AB „Lietuvos draudimas"[87] konstatavo, kad aiškinant DK 235 straipsnį, darytina išvada, kad nors šio straipsnio 2 dalies 2 punkte ir yra nustatyta, jog šiurkščiu darbo pareigų pažeidimu gali būti laikoma <...> komercinių <...> paslapčių atskleidimas arba jų pranešimas konkuruojančiai įmonei, tačiau aptariamas straipsnis nenumato, kad kiti su komercinėmis paslaptimis susiję darbuotojo padaryti pažeidimai negali būti laikomi šiurkščiu darbo pareigų pažeidimu. Priešingai, DK 235 straipsnio 2 dalies 11 punkte nustatyta, kad šiurkščiu darbo pareigų pažeidimu gali būti laikomi kiti nusižengimai, kuriais šiurkščiai pažeidžiama darbo tvarka. Tai reiškia, kad DK 235 straipsnio 2 dalies 11 punkte nustatyta, jog šiurkščiais darbo pareigų pažeidimais gali būti laikomi ne tik pažeidimai, nurodyti DK 235 straipsnio 2 dalies 1-10 punktuose, bet ir kiti nusižengimai, kuriais šiurkščiai pažeidžiama darbo tvarka. Taigi pagal DK 235 straipsnio 2 dalies 11 punktą šiurkščiu darbo pareigų pažeidimu gali būti laikomi ir su komercinėmis paslaptimis susiję darbuotojo padaryti nusižengimai, nenurodyti DK 235 straipsnio 2 dalies 2 punkte, kuriais šiurkščiai pažeidžiama darbo tvarka. Toks DK 235 straipsnio aiškinimas jokiu būdu nereiškia plečiamo DK 235 straipsnio 2 dalies 2 punkto aiškinimo. Šioje byloje LAT nusprendė, kad

[84] Lietuvos Respublikos darbo sutarties įstatymas // Valstybės žinios. 1991, Nr. 36-973.
[85] LAT CBS teisėjų kolegijos 2001 m. balandžio 18 d. nutartis c. b. Ž.Minkauskaitė v. UAB "Omnitel", Nr. 3K-3-455/2001, kat. 2.4.3.11.
[86] LAT CBS teisėjų kolegijos 2003 m. gegužės 12 d. nutartis c. b. R. Brazys v. UAB "Lietuva Statoil", Nr. 3K-3-584/2003, kat. 2.4.3.11.
[87] LAT CBS teisėjų kolegijos 2005 m. lapkričio 2 d. nutartis c. b. L. Karužienė v. AB „Lietuvos draudimas" Nr. 3K-3-532/2005, kat. 11.9.10.8; 15.3.2.

ieškovės padarytas darbo drausmės pažeidimas – didelio kiekio komercine paslaptimi esančios informacijos tyčinis išnešimas iš darbovietės į namus, nesilaikymas Komercinių paslapčių saugojimo sutartimi prisiimtų įsipareigojimų, nevykdymas įsipareigojimo saugoti asmens duomenų paslaptį, dėl ko ieškovė neteko atsakovo pasitikėjimo dirbti jai pavestą darbą – teisingai kvalifikuotas pagal DK 235 straipsnio 2 dalies 11 punktą kaip šiurkštus darbo pareigų pažeidimas.

Darbuotojai, kurie pažeisdami darbo sutartį atskleidė komercinę paslaptį, privalo atlyginti padarytus nuostolius. "Šiuo atveju taikomos CK, o ne darbo teisės normos."[88]

LR konkurencijos įstatymo 16 straipsnio 4 dalyje nurodyta, kad asmenys, kuriems komercinė paslaptis tapo žinoma dėl jų darbo ar kitokių sutartinių santykių su ūkio subjektu, gali naudoti šią informaciją praėjus ne mažiau kaip vieneriems metams nuo darbo ar kitokių sutartinių santykių pasibaigimo, jeigu įstatymuose ar sutartyje nenumatyta kitaip.

Komercinės paslapties apsauga teismo procese bei valdžios institucijose

Galimybė komercinei paslapčiai būti atskleistai egzistuoja ne tik santykiuose tarp privačių asmenų, bet ir santykiuose su viešojo sektoriaus institucijomis. Yra daugybė procedūrų, kurių metu asmenys privalo atskleisti konfidencialią informaciją ir atitinkamai rizikuoja, kad ši informacija bus paviešinta.

LR CPK 9 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad nagrinėjant civilines bylas, kuriose gali būti atskleista komercinė paslaptis, motyvuota teismo nutartimi teismo posėdis gali būti uždaras, t. y. jame dalyvautų tik byloje dalyvaujantys asmenys. Viešumo principo išimtis taikoma ir tokių bylų (išnagrinėtų uždarame teismo posėdyje) medžiagai. Be to, pagal CPK 10 straipsnio 2 dalį teismas, nagrinėdamas bylą viešame teismo posėdyje, turi teisę savo iniciatyva ar byloje dalyvaujančių asmenų prašymu nutartyje nurodyti, kad visa bylos medžiaga ar jos dalis yra nevieša, jeigu yra pagrindas manyti, kad bus atskleista komercinė paslaptis. Panašios nuostatos įtvirtintos ir kituose procesiniuose teisės aktuose.[89] Tokią praktiką formuoja ir Europos pirmosios instancijos teismas, nurodydamas, kad jei dalį dokumentų turinio sudaro informacija, kuri laikoma komercine paslaptimi, galima pateikti tik šių dokumentų išrašus, arba komercine paslaptimi esantys dokumentai gali būti nepateikiami kitai šaliai.[90]

[88] Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. I knyga. Bendrosios nuostatos. Vilnius: Justitia. 2001. P. 239.
[89] Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 8 str. 2 d. // Valstybės žinios. 2000, Nr.85-2566; Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 9 str. 1 d. // Valstybės žinios. 2002, Nr. 37-1341.
[90] Janušauskaitė K., Pranckevičius A. Įstatymas – patikimiausias užraktas?! Bendrovės komercinių (gamybinių) paslapčių apsauga // Juristas. 2003, Nr. 1. P. 6-7.

Įvairiuose Lietuvos Respublikos įstatymuose įtvirtinta pareiga įvairioms valdžios institucijoms ir jų darbuotojams užtikrinti jų vykdomos veiklos metu sužinotų komercinių paslapčių apsaugą (pavyzdžiui, LR Konkurencijos įstatymo 22 str., Mokesčių administravimo įstatymo 38, 39 str.[91] ir kt.). Analogiška pareiga nustatyta ir Europos Sąjungos (toliau – ES) institucijoms. Šiuo atveju paminėtinas Europos Teisingumo Teismo (toliau - ETT) sprendimas byloje AKZO Chemie BV & AKZO Chemie UK Ltd. v. Commission of the European Communities (1986) Nr. 53/85.[92] Šioje byloje Komisija, atlikdama konkurencijos teisės tyrimą, paprašė tam tikrų slaptų dokumentų. Remiantis ES teisės aktais (Europos Bendrijos Steigimo sutarties 284 str. (ex 213 str.)) AKZO privalėjo šiuos dokumentus pateikti Komisijai. Dalį gautų dokumentų Komisija perdavė tračiajam asmeniui, o paskui apie tai pranešė AKZO. Spręsdamas, ar Komisijos veiksmai buvo tinkami, ETT nurodė Komisijos konfidencialumo pareigą esant aukščiausio lygio įsipareigojimu saugoti komercines paslaptis.

2.4.2. Atleidimo nuo atsakomybės už komercinės paslapties atskleidimą pagrindai

LR CK 1.116 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad komercinę (gamybinę) paslaptį atskleidęs asmuo gali būti atleistas nuo atsakomybės, jeigu įrodo, kad paslapties atskleidimas pateisinamas visuomenės saugumo interesais. Civilinio kodekso komentare nurodoma, jog tokiu atveju asmuo turėtų įrodyti, kokia reali grėsmė ir kokiu būdu būtų kilusi visuomenės saugumui, jei jis nebūtų tos informacijos atskleidęs, arba kokia reali grėsmė visuomenės saugumui pašalinta ją atskleidus.[93]

Autorės manymu, civiliniame kodekse vietoj termino "visuomenės saugumas" vertėtų naudoti užsienio šalyse labiau įprastą, platesnį terminą "viešasis interesas" arba "viešoji tvarka" dėl šių priežasčių:

1) įstatyme nepateikta visuomenės saugumo sąvoka, todėl nėra visiškai aišku, ką šiuo atveju turėtų nurodyti asmuo, siekiantis atleidimo nuo atsakomybės už paslapties atskleidimą.

2) sąvoka "viešasis interesas" reiškia "naudą visuomenei ar jos daliai, bendras vertybes (siekius), žmonių gerovę. Viešojo intereso požymis yra jo bendrumas"[94], o viešoji tvarka apima pačias pagrindines moralės ir teisingumo sąvokas, pagarbą pagrindinėms žmogaus teisėms ir

[91] Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 63-2243.
[92] http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61985J0053:EN:HTML; prisijungimo laikas: 2006-10-23.
[93] Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. I knyga. Bendrosios nuostatos. P. 239.
[94] Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso komentaras. T. 2. Vilnius: Justitia. 2005. P. 418.

laisvėms. Autorės nuomone, viešasis interesas apima net tik visuomenės saugumą, bet ir visuomenės sveikatą, valstybės ekonominę gerovę, pagarbą pagrindinėms žmogaus teisėms bei laisvėms ir pan.

Šiam nuomonei pagrįsti, galima pateikti keletą pavyzdžių iš Anglijos teismų praktikos. Nurodytose bylose asmuo sėkmingai gynėsi viešuoju interesu, kas kažin ar būtų jam pavykę, jei būtų naudojama sąvoka "visuomenės saugumas".

Byloje Gartside v. Outram (1857) ieškovas, prekeivis vilna, siekė uždrausti savo buvusiam darbuotojui atskleisti ieškovo sąskaitų bei dokumentų kopijų turinį, kurių paėmimu atsakovas buvo kaltinamas. Atsakovas gynėsi tuo, kad ieškovas ilgą laiką apgaudinėjo savo klientus ir šiuos savo žodžius pagrindė minėtais dokumentais. Teismas šioje byloje nurodė, kad "tiesos doktrina reiškia, jog neteisybės atskleidimas nėra konfidencialumo pažeidimas."[95]

Kitose bylose Initial Services v. Putterill (1968), kuri susijusi su įtarimais dėl neteisėto kainų nustatymo, bei Lion Laboratories v. Evans (1985), kurioje buvo kilusios abejonės dėl Lion įmonės kruopštumo gaminant prietaisus girtumo laipsniui nustatyti, atsakovams, buvusiems darbuotojams, kaltintiems neteisėtu konfidencialios informacijos atskleidimu spaudai, taip pat pavyko apsiginti remiantis viešuoju interesu.[96]

Užsienio šalyse žinomi ir kiti atleidimo nuo atsakomybės už komercinės paslapties atskleidimą (ar įgijimą) pagrindai:

1) kai sąžiningas komercinės paslapties įgijėjas nežinojo ar neturėjo žinoti, kad įgijimas neteisėtas.[97] Pavyzdžiui, darbuotojas atskleidžia bei panaudoja buvusio darbdavio komercinę paslaptį sukurdamas tam tikrą rezultatą naujoje darbovietėje. Naujasis darbdavys galėtų gintis įrodinėdamas, kad jis nežinojo, jog darbuotojas naudojosi svetima komercine paslaptimi.

2) kai asmuo sužino svetimą komercinę paslaptį savarankiškai ir teisėtai analizuodamas bei tirdamas viešai prieinamą informaciją.[98] Pavyzdžiui, asmuo naudodamasis ant pakuotės nurodyta gaminio sudėtimi ir eksperimentuodamas išsiaiškina to gaminio receptą.

[95] P. Marett. Intellectual property law. London: Sweet & Maxwell. 1996. P. 148.
[96] Ten pat. P. 149.
[97] International encyclopedia of laws: Commercial and economic law. Gen. ed. prof. dr. R. Blanpain, ed. prof. dr. J. Stuyck. 1995. P. 49 - Finland.
[98] Čaikovski A. Balti tinklai – juodi pinigai // komercinės paslaptys: teisinė problematika // Justitia. 1999, Nr. 5-6. P. 59.

3. Profesinės paslapties apsauga

3.1. Profesinės paslapties sąvoka

Profesinė paslaptis – informacija, kurią jos turėtojas patikėjo kitam asmeniui, kaip tam tikros profesijos atstovui, kuris įsipareigoja tos patikėtos informacijos neatskleisti tretiesiems asmenims (LR CK 1.116 str. 5 d.). Iš to galima daryti išvadą, kad profesinė paslaptis nuo tiesiog paslapties skiriasi adresatais, t. y. asmenims, kuriems paslaptis atskleidžiama. Profesinės paslapties atveju – tai tam tikros profesijos atstovas, tiesiog paprastos paslapties atveju – bet kuris asmuo. Kitas skirtumas – informacijos laikymo paslaptyje motyvai, t. y. ar tiesiog paslaptis bus išlaikyta, priklauso nuo asmeninių paslaptį žinančių asmenų įsitikinimų. O štai profesinės paslapties atveju, laikytis konfidencialumo asmenį įpareigoja imperatyvios profesinės etikos nuostatos. Konfidencialumas - tai etinis principas, kuris saisto profesijos atstovą ir apibrėžia tolesnį profesinės veiklos metu asmens (kliento, paciento ir kt.) patikėtos informacijos naudojimą. Šis principas garantuoja asmeniui teisę į privatumą, padeda užtikrinti pagarbą žmogui, jo orumą.

Doc. Artūras Panomariovas nurodo, kad profesinė paslaptis pasižymi specifiniais požymiais, kurie leidžia tokią paslaptį atskirti nuo kitų paslapčių (ne tik nuo valstybinės reikšmės, bet ir nuo kitų paslapčių, priskirtinų asmeninės reikšmės paslaptims). Anot jo, profesinei paslapčiai būdingi šie požymiai:

a) profesine paslaptimi turėtų būti laikoma ne kiekviena viešai neskelbiama informacija, bet tik ta, kuri priklauso konkrečiam žmogui ir yra susijusi su jo privačiu gyvenimu;

b) tokią informaciją žmogus turi patikėti saugoti kitam asmeniui būtent dėl to, kad šis atlieka savo profesines funkcijas ar pareigas;

c) asmuo, kuriam yra patikėta saugoti tokio turinio informaciją, turi garantuoti (įsipareigoti), jog patikėtos informacijos turinys be patikėjusio tokią informaciją žmogaus sutikimo nebus atskleistas tretiesiems asmenims.[99]

Profesinės paslapties saugojimo reikšmė:

1. Profesinės paslapties buvimas lemia visuomenės pasitikėjimą tam tikrų profesijų atstovais. Profesinė paslaptis apsaugo asmenį, garantuoja jo privataus gyvenimo apsaugą ir užtikrina, kad jis gali pasitikėti specialistu.

[99] Panomariovas A. Viešai neskelbiama informacija (paslaptis) baudžiamajame procese. Daktaro disertacija. Vilnius, 2001. P. 54.

2. Santykių konfidencialumas suteikia asmeniui galimybę atskleisti tam tikros profesijos atstovui jo veiklai reikalingą informaciją, kas įgalina tokį profesionalą efektyviausiai padėti į jį besikreipiančiam asmeniui.

3. Į tam tikros profesijos atstovą besikreipiantis žmogus gali pats pasirinkti kokią informaciją apie save ir savo gyvenimą jis atskleis profesionalui.

Profesinės paslapties saugojimas – tai vienas svarbiausių principų, padedančių žmogui pasitikėti sutiktu profesionalu, garantuojantis specialistui patikėtos informacijos, asmeninių problemų ir išgyvenimų apsaugą. Šį principą reikia paaiškinti žmogui, kuriam reikia pagalbos, kad jis atvirai atskleistų, kokių problemų jis turi, kokios pagalbos tikisi iš specialisto. Pažeidus konfidencialumo principą specialisto kvalifikacija ir atestacija turėtų būti peržiūrima.

3.2. Asmenys, privalantys saugoti profesinę paslaptį

LR Civilinio kodekso 1.116 straipsnio 5 dalyje pateiktas pavyzdinis sąrašas profesijų, kurių atstovai turi laikytis konfidencialumo. Tai advokatai, gydytojai, auditoriai. Sąrašas nebaigtinis, nustatyti kitus profesinę paslaptį privalančius saugoti asmenis palikta teismui. Tokiais asmenimis gali būti, pavyzdžiui, notarai, antstoliai, žurnalistai, dvasininkai ir kt. Atskiromis profesinės paslapties rūšimis galima būtų įvardinti banko paslaptį, draudimo paslaptį.

Kadangi labiau reglamentuotos tik kelių profesijų atstovų profesinės paslaptys, tai šiame darbe plačiau bus nagrinėjamos tik advokatų, gydytojų ir žurnalistų profesinės paslaptys bei banko paslaptis.

3.2.1. Advokatų profesinė paslaptis

Vienu iš pagrindinių advokatų veiklos principų, įtvirtintų LR Advokatūros įstatymo[100] 5 straipsnyje, yra kliento paslapties neatskleidimas. Saugoti profesines paslaptis advokatas pažada/įsipareigoja duodamas advokato priesaiką teisingumo ministrui. Lietuvos advokatų etikos kodekse[101] įtvirtinta, kad konfidencialumas yra pagrindinė ir svarbiausia advokato teisė ir pareiga. Jis turi klientui garantuoti, kad suteikta informacija bus saugoma kaip advokato profesinė paslaptis.

Advokato profesinę paslaptį sudaro kreipimosi į advokatą faktas, sutarties su klientu sąlygos, kliento suteikta informacija ir pateikti duomenys, konsultacijos pobūdis bei pagal kliento pavedimą

[100] Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 50-1632
[101] Lietuvos advokatų etikos kodeksas // Valstybės žinios. 2005, Nr. 130-4681.

advokato surinkti duomenys (LR advokatūros įstatymo 46 str. 5 d.). Rusijos Federacijos advokatūros įstatymo 8 straipsnyje nurodyta, jog advokato paslaptimi yra bet kokios žinios, susijusios su advokato teikiama teisine pagalba savo įgaliotojui.[102] Su advokato profesinę paslaptį sudarančia informacija draudžiama viešai arba slaptai susipažinti ir ją naudoti kaip įrodymą.

Advokatas negali būti šaukiamas kaip liudytojas ar teikti paaiškinimus dėl aplinkybių, kurias sužinojo atlikdamas savo profesines pareigas. Tai dar vadinama liudijimo imunitetu. Analogiškas advokato veiklos garantijas įvirtina ir užsienio valstybių teisės aktai, reglamentuojantys šios profesijos atstovų veiklą.[103]

Advokatui patikėta informacija gali būti atskleidžiama tik klientui leidus. Reikėtų įsidėmėti, kad advokatas turi reikalauti konfidencialumo įsipareigojimo laikymosi iš savo kolegų, partnerių, advokatų padėjėjų, kitų savo ar advokatų profesinės bendrijos darbuotojų, kitų asmenų, kuriuos pasitelkia teikdamas teisines paslaugas, kadangi jis už tai atsako.

3.2.2. Gydytojų profesinė paslaptis

"Gydytojas saugo paciento paslaptį, įstatymų nustatyta tvarka laikosi informacijos konfidencialumo principo."[104]

Medicininės praktikos pagrindinis principas skelbia – praktikuojantis medikas turi pareigą saugoti pacientų konfidencialumą bei bet kokią jam patikėtą informaciją. Tradiciškai medicinos etika pripažįsta, jog efektyvus gydymas reikalauja pasitikėjimo pagrindo tarp mediko ir jo paciento. Tik esant šiam pasitikėjimui galima tikėtis, kad susirgęs ar tam tikrą negalavimą pajutęs žmogus kreipsis į gydytoją medicininės pagalbos. Minėtas pasitikėjimas sudaro palankesnes sąlygas tiek ligų diagnostikai, tiek ir susirgimų prevencijai.

Byloje *Hammonds v. Aetna Casualty and Surety Co. (1965)* Australijos Aukščiausiasis teismas nurodė, kodėl reikalinga konfidencialumo pareiga: „kadangi paprastas žmogus nežino, kokio jam gydymo reikia, kokios informacijos gali reikėti gydytojui, tai jis neretai turi atskleisti

[102] http://law.rambler.ru/library/norubs/62393/index.html, prisijungimo laikas: 2006-10-23.
[103] International encyclopedia of laws: Medical Law. Volume 1 Gen. ed. prof. dr. R. Blanpain, ed. prof. dr. H. Nys. Hague/London/New York: Kluwer Law International. 1994. P. 68 – Australia.
[104] Profesinės etikos kodeksas (Lietuvos gydytojų sąjunga) // Lietuvos etikos kodeksai, nuostatai, taisyklės, sud. G. Butkus. Teisinės informacijos centras. Vilnius. 2006. P. 212.

medikui visą informaciją apie save, kuri gali būti gėdinga ar inkriminuojanti. Todėl norint paskatinti visišką informacijos atskleidimą, mediko profesija turi pasižymėti slaptumo pažadu."[105]

Lietuvoje medicinos darbuotojų pareiga saugoti medicininę paslaptį sudarančią informaciją numatyta keliuose Lietuvos Respublikos įstatymuose (LR Sveikatos sistemos įstatymo 52 straipsnis[106], LR Psichikos sveikatos priežiūros įstatymo 14 straipsnis[107], LR Sveikatos priežiūros įstaigų įstatymo 45 straipsnis[108].) bei tarptautiniuose dokumentuose (Tarptautinio medicinos etikos kodekso[109] 23 straipsnyje nurodyta, kad "viskas, ką sužino gydytojas atlikdamas savo profesinę pareigą, yra konfidencialu", 1981 m. Ligonio teisės Lisabonos deklaracijos[110] 4 straipsnis nustato, jog "ligonis turi teisę tikėtis, kad gydytojas neatskleis jo paslapčių ir medicinos duomenų").

Medicininę paslaptį sudaro visa informacija apie paciento sveikatos būklę, diagnozę, prognozes ir gydymą, taip pat visa kita informacija apie paciento asmenį.[111] Pažymėtina, kad informacija apie asmens sveikatą lieka konfidenciali ir po paciento mirties.

Kai kuriose užsienio valstybėse mediko profesinė paslaptis suprantama dar plačiau. Štai Belgijoje laikoma, kad konfidencialumo pareiga apima ne tik informaciją, gautą tiesiogiai iš paciento, bet ir su pacientu susijusią informaciją, kurią medikas gavo iš kitų šaltinių veikdamas kaip paciento gydytojas.[112] Be to, medicininės paslapties saistomi ne tik pacientą gydantys, bet ir mediciniškai asmenį tiriantys medikai, darantys tai trečiosios šalies (pavyzdžiui, darbdavio ar draudimo kompanijos) prašymu/įgaliojimu. Toks medikas gali informuoti savo "įgaliotoją", bet tik tiek, kiek tai susiję su duotu pavedimu.

Remiantis medicinine paslaptimi draudžiama be išankstinio paciento sutikimo moksliniuose darbuose (žinoma, ir žiniasklaidoje) publikuoti fotografijas ir kitą informaciją, iš kurios būtų galima nustatyti paciento tapatybę.[113]

Laikytis konfidencialumo privalo ne tik pacientą gydantis daktaras, bet ir visas gydymo įstaigos personalas (slaugės, paramedikai ir kt.). Tokia medikų komandai žinoma konfidenciali informacija dažnai vadinama "pasidalinta medicinine paslaptimi" (*shared medical secret*).[114]

---

[105] International encyclopedia of laws: Medical Law. Volume 1 Gen. ed. prof. dr. R. Blanpain, ed. prof. dr. H. Nys. Hague/London/New York: Kluwer Law International. 1994. P. 68 – Australia.
[106] LR Sveikatos sistemos įstatymas // Valstybės žinios. 1998, Nr.112-3099.
[107] LR Psichikos sveikatos priežiūros įstatymas // Valstybės žinios. 1995, Nr. 53-1290; 2001, Nr. 64-2326.
[108] LR Sveikatos priežiūros įstaigų įstatymas // Valstybės žinios. 1998, Nr. 109-2995.
[109] http://www.kmu.lt/index.php?cid=2010, prisijungimo laikas: 2006-10-12.
[110] http://www.kmu.lt/index.php?cid=2010, prisijungimo laikas: 2006-10-12.
[111] LR Sveikatos apsaugos ministro įsakymas Nr. 552 "Dėl asmens sveikatos paslapties kriterijų patvirtinimo" // Valstybės žinios. 1999, Nr. 109-3195.
[112] International encyclopedia of laws: Medical Law. Volume 1 Gen. ed. prof. dr. R. Blanpain, ed. prof. dr. H. Nys. Hague/London/New York: Kluwer Law International. 1993. P. 89 – Belgium.
[113] Ten pat. 1994. P. 117 – Spain.
[114] Ten pat. P. 89 – Belgium.

Išanalizavus Lietuvos teisės aktus [115] bei užsienio šalių teisinę literatūrą galima išskirti tokius atvejus, kai pareiga sveikatos priežiūros darbuotojams netaikoma:

1. esant aiškiai išreikštam arba numanomam paciento sutikimui. Lietuvoje toks paciento ar jo atstovo sutikimas turi būti raštiškas. Be to, jame turi būti nurodoma, kokia, kokiam asmeniui ar institucijai informacija apie jo sveikatos būklę, diagnozę, prognozę ir gydymą gali būti atskleista. Tuo tarpu Belgijoje[116] egzistuoja du požiūriai į konfidencialios informacijos atskleidimą, esant paciento sutikimui: a) kasacinio teismo nuomone, gydytojas negali būti atleistas nuo konfidencialumo pareigos net ir esant paciento sutikimui atskleisti medicininę paslaptį, kadangi pareiga saugoti medicininę paslaptį yra susijusi su viešąja tvarka. b) žemesniųjų instancijų teismai, bei dauguma šios šalies teisės teoretikų pripažįsta, kad paciento sutikimas gali atleisti gydytoją nuo konfidencialumo pareigos.

2. kai informacija suteikiama reikalaujant teismui, komisijai ar kitoms valstybės institucijoms, kurioms teisę gauti tokią informaciją suteikia Lietuvos Respublikos įstatymai. O štai Belgijoje pripažįstama gydytojo tylėjimo teisė arba liudijimo imunitetas, kuris leidžia jam atsisakyti atskleisti konfidencialią informaciją teisme. Minima teisė įtvirtinta Belgijos civilinio proceso kodekso 929 straipsnyje[117]. Nors Belgijos baudžiamojo proceso kodekse toks liudijimo imunitetas tiesiogiai neįtvirtintas, tačiau praktikoje paprastai pripažįstama, kad gydytojas, atsižvelgdamas į paciento interesus, pats apsisprendžia, ar atskleisti medicininę paslaptį. Visose Australijos valstijose, išskyrus Viktoriją, Tasmaniją ir Šiaurinę Teritoriją, medicinos darbuotojai gali būti įpareigoti teisme atskleisti medicininę paslaptį net ir be paciento sutikimo. Tuo tarpu paminėtose Australijos valstijose gydytojas gali pasinaudoti liudijimo imunitetu ir atsisakyti atskleisti tokią informaciją teisme.[118] Paminėtina, kad Belgijoje laikoma, jog gydytojas ne tik neprivalo kompetentingoms institucijoms ar pareigūnams pranešti ir apie nusikalstamą veiką, kurią padarė arba kurios auka yra jo pacientas, bet ir remiantis Baudžiamojo kodekso 458 straipsniu, gydytojui draudžiama pranešti apie įvykius, dėl kurių gali būti pradėtas jo paciento persekiojimas.[119] Vis dėlto keliuose sprendimuose[120] Belgijos kasacinis teismas nurodė, kad medicininės paslapties apsaugą gali nusverti

[115] LR Sveikatos apsaugos ministro įsakymas Nr. 552 "Dėl asmens sveikatos paslapties kriterijų patvirtinimo" // Valstybės žinios. 1999, Nr. 109-3195.
[116] International encyclopedia of laws: Medical Law. Volume 1 Gen. ed. prof. dr. R. Blanpain, ed. prof. dr. H. Nys. Hague/London/New York: Kluwer Law International. 1993. P. 89 – Belgium.
[117] Ten pat. 1993. P. 90 – Belgium.
[118] International encyclopedia of laws: Medical Law. Volume 1 Gen. ed. prof. dr. R. Blanpain, ed. prof. dr. H. Nys. Hague/London/New York: Kluwer Law International. 1994. P. 69 – Australia.
[119] International encyclopedia of laws: Medical Law. Volume 1 Gen. ed. prof. dr. R. Blanpain, ed. prof. dr. H. Nys. Hague/London/New York: Kluwer Law International. 1993. P. 90 - Belgium.
[120] International encyclopedia of laws: Medical Law. Volume 1 Gen. ed. prof. dr. R. Blanpain, ed. prof. dr. H. Nys. Hague/London/New York: Kluwer Law International. 1993. P. 91 - Belgium.

aukštesnės vertybės ir interesai (minimose bylose gydytojai buvo patraukti atsakomybėn už tai, kad pranešė kompetentingoms institucijoms apie veikas, kurias padarė jų pacientai (vienu atveju – vartojusį narkotines medžiagas, kitu atveju – įvykdžiusį pagrobimą). Pažymėtina, kad LR Pacientų teisių ir žalos atlyginimo įstatymo[121] 10 straipsnio 6 dalyje nustatyta, jog užtikrinant paciento teisę į privataus gyvenimo neliečiamumą, turi būti vadovaujamasi nuostata, kad paciento interesai ir gerovė yra svarbesni už visuomenės interesus.

3. kai informacija apie pavojingus paciento ketinimus, keliančius grėsmę jo paties ar aplinkinių sveikatai ar gyvybei suteikiama teisėtvarkos ar kitoms institucijoms, kurių teisę gauti tokią informaciją nustato įstatymai. Tam tikrais atvejais gali būti reikalauja atskleisti informaciją apie pacientą be pastarojo sutikimo ar net jam prieštaraujant: a) pavyzdžiui, privaloma pranešti apie bet kokį užkrečiamų ligų, kurių sąrašas būna nurodytas įstatymuose, atvejį (tiek apie jau patvirtintą, tiek ir įtariant susirgus tokia liga). Pažymėtina, kad ŽIV į šį sąrašą paprastai neįtraukiamas; b) kai kyla grėsmė paties paciento saugumui. Pavyzdžiui, kai pacientas serga depresija ir yra tikimybė, kad jis gali pats sau pakenkti, gydytojas turi teisę įtraukti trečią šalį; c) kai tai susiję su visuomenės saugumu. Pavyzdžiui, jei orlaivio pilotas serga epilepsija, gali būti reikalaujama sulaužyti konfidencialumo pareigą.

4. kai informacija suteikiama sveikatos priežiūros įstaigų darbuotojams, kurie patys gydo, tiria, slaugo, registruoja pacientus. Tokiu būdu užtikrinama, kad medicininė pagalba pacientui bus suteikta greitai ir efektyviai.

5. kai informacija suteikiama nepilnamečio paciento tėvams arba globėjams, išskyrus atvejus, kada tokios informacijos suteikimas gali pakenkti nepilnamečio paciento interesams, arba kai informacija suteikiama paciento atstovui.

3.2.3. Žurnalistų profesinė paslaptis

Lietuvos žurnalistų ir leidėjų etikos kodekso 15 straipsnyje nurodyta: "…jeigu informacijos šaltinis prašo išlaikyti jo vardą paslaptyje, žurnalistas ir viešosios informacijos rengėjas neturi teisės jo atskleisti. Tokiu atveju žurnalistas ir viešosios informacijos rengėjas prisiima teisinę ir moralinę atsakomybę už skelbiamą informaciją."[122] LR BPK 80 straipsnio 5 punkte įtvirtintas liudijimo imunitetas žurnalistams ir kitiems viešosios informacijos rengėjams. Tačiau, kaip nurodyta šio straipsnio komentare, šis imunitetas nedraudžia viešosios informacijos rengėjus apklausti kaip

[121] Lietuvos Respublikos pacientų teisių ir žalos atlyginimo įstatymas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 115-4284.
[122] Lietuvos žurnalistų ir leidėjų etikos kodeksas // Informaciniai pranešimai. 2005, Nr. 47-435.

liudytojus, jei jie patys sutinka atskleisti savo informacijos šaltinius ir duoti apie tai parodymus.[123] LR Visuomenės informavimo įstatymo[124] 8 straipsnyje nustatyta, kad "viešosios informacijos rengėjas, skleidėjas, jų dalyvis, žurnalistas turi teisę išsaugoti informacijos šaltinio paslaptį, neatskleisti informacijos šaltinio, išskyrus atvejus, kai informacijos šaltinį teismo sprendimu atskleisti būtina dėl gyvybiškai svarbių ar kitų ypač reikšmingų visuomenės interesų, taip pat siekiant užtikrinti, kad būtų apgintos asmenų konstitucinės teisės ir laisvės ir kad būtų vykdomas teisingumas." Žiniasklaidos atstovų teisė neatskleisti savo informacijos šaltinio buvo laikoma absoliučia iki 2002 m. spalio 23 d. Konstitucinio teismo nutarimo[125], kuriuo Teismas pripažino minimą Visuomenės informavimo įstatymo nuostatą prieštaraujančia Lietuvos Respublikos Konstitucijai. Paminėtina, kad panašios pozicijos laikomasi ir kitose valstybėse. Pavyzdžiui, teismas, jei jis įsitikinęs, kad informacijos neatskleidimu bus padaryta daugiau žalos nei naudos (Norvegijoje) arba jei parodymai reikalingi teisingumo sumetimais, valstybės saugumo interesams arba siekiant užkirsti kelią nusikaltimui (Anglijoje) arba jei, išnaudojus visus įrodymų rinkimo būdus, nustatyti tiesą baudžiamojoje byloje neįmanoma, neatskleidus paslapties (Lenkijoje), gali įpareigoti žurnalistą atskleisti informacijos šaltinio paslaptį.[126]

3.2.4. Banko paslaptis

Reikalavimas saugoti banko paslaptį nustatytas LR Bankų įstatyme. Banko paslaptis yra visi bankui žinomi duomenys ir informacija apie: 1) banko kliento turimas sąskaitas banke, lėšų likučius šiose sąskaitose, kliento vykdomas operacijas su jo sąskaitoje esančiomis lėšomis, sutarčių, pagal kurias klientui buvo atidarytos sąskaitos, sąlygas; 2) banko kliento skolinius įsipareigojimus bankui, sutarčių, pagal kurias atsirado šie skoliniai įsipareigojimai, sąlygas; 3) kitas banko klientui suteiktas finansines paslaugas, sutarčių, pagal kurias teikiamos finansinės paslaugos, sąlygas; 4) banko kliento finansinę būklę ir turtą, veiklą, veiklos planus, skolinius įsipareigojimus kitiems asmenims ar sandorius su kitais asmenimis, kliento komercines (gamybines) ar profesines paslaptis.[127] Anot Jan Gluchowski[128], banko paslaptis saugoma daugelyje pasaulio valstybių, tačiau tai daroma skirtingais būdais, pasitelkiant skirtingų teisės šakų normas. Pavyzdžiui, Šveicarijoje

[123] LR Baudžiamojo proceso kodekso komentaras. T. 1. Vilnius. Teisinės informacijos centras. 2003. P. 210.
[124] Valstybės žinios. 2006, Nr. 82-3254.
[125] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. spalio 23 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo 8 straipsnio ir 14 straipsnio 3 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai" // Valstybės žinios. 2002, Nr. 104 – 4675.
[126] Jurka R. Žurnalistų imuniteto samprata baudžiamajame procese // Teisės problemos, 2005. Nr. 1 (47). P. 69.
[127] Lietuvos Respublikos bankų įstatymo 55 str. // Valstybės žinios. 2004, Nr. 54-1832.

baudžiamosios sankcijos taikomos kiekvienam banko darbuotojui, atskleidusiam informaciją, gautą iš klientų. "Tokios apsaugos ištakos siekia trečiąjį XX amžiaus dešimtmetį, kai pabėgėliai iš Vokietijos perkeldavo savo indėlius į Šveicariją, kad apsaugotų juos nuo nacistų. Banko paslapties taisyklė užtikrino, kad visi vokiečių indėliai, nesvarbu, kas buvo jų savininkas (fašistai ar opozicijos atstovai), buvo vienodai saugomi."[129] Lichtenšteine į privalančių saugoti banko paslaptį subjektų ratą įtraukti ir banko likvidatoriai. O senosiose Europos Sąjungos šalyse, išskyrus Austriją ir Liuksemburgą, sulaužius banko paslaptį nėra taikomos baudžiamosios teisės nuostatos. Austrijoje bankas gali pateikti duomenis tik teismo byloje. Liuksemburgo bankai atskleidžia paslaptį tik esant pagrįstiems kriminaliniams atvejams; sprendimai dėl duomenų atskleidimo gali būti išduoti tik teisėjo ir patvirtinti finansų ministro.

Tai, kad Šveicarijoje labai saugomos banko paslaptys, rodo ir tas faktas, kad šios šalies mokesčių institucijos neturi tiesioginės prieigos prie kai kurių banko sąskaitų. Tuo atveju, jei mokesčių institucijai reikia duomenų apie mokesčių mokėtojo sąskaitas, ji turi kreiptis tiesiogiai į mokesčių mokėtoją, o ne į banką.

Vis dėlto, kaip nurodo Jan Gluchowski, itin saugomos operacijos Šveicarijos bankuose nereiškia, kad iš tų bankų reikalaujama mažiau informacijos negu užsienyje (ypač dėl pinigų plovimo operacijų). Šios šalies bankai turi labiau pažinti klientą ir nuolatos tikrinti jo sudaromus sandorius. Be to, bankai turi teisę kompetentingoms įstaigoms suteikti informaciją apie klientą, jeigu yra įsitikinę, jog jis buvo ar yra susijęs su kriminaline veikla.

3.2.5. Kitos profesinės paslaptys

Pareiga saugoti profesinę paslaptį įtvirtinta ne tik CK 1.116 str., bet detalizuojama ir atskirų profesijų atstovų veiklą reglamentuojančiuose įstatymuose, kituose nacionaliniuose bei tarptautiniuose teisės aktuose, taip pat etikos kodeksuose:

- Auditorių pareiga saugoti profesinę paslaptį sudarančią informaciją įtvirtinta LR audito įstatymo 4 str.[130], Auditorių profesinės etikos kodekso 5 str.[131], kuriame nurodyta, jog "auditorius privalo laikyti paslaptyje užsakovo patikėtą informaciją, neteikti jos tretiesiems asmenims". Konfidencialumo normos gali būti atsisakoma tada, kai: reikia liudyti teisme, auditorius atsako į Lietuvos auditorių rūmų Prezidiumo, Vyriausybės įgaliotos institucijos, ar jų pavedimu veikiančių

[128] Gluchowski J. Mokesčių oazės (rojaus) esmė ir požymiai // Teisė. 2004. Nr. 50 P. 3-6.
[129] Gluchowski J. Mokesčių oazės (rojaus) esmė ir požymiai // Teisė. 2004. Nr. 50 P. 4.
[130] Lietuvos Respublikos audito įstatymas //Valstybės žinios. 2004, Nr. 63-2242.
[131] http://www.lar.lt/Docs/etikoskodeksas.doc, prisijungimo laikas: 2006-10-26.

asmenų klausimus, supažindina kitą auditorių su audito rezultatais vadovaujantis Etikos kodekso 6.2 str. (t. y. kai užsakovas atsisako auditoriaus ir pasirenka kitą), pranešant apie tai klientui raštu. Pareiga saugoti profesines paslaptis įtvirtinta ir auditorius priesaikoje.

- LR notarų garbės (etikos) kodekso 15 str.: "Notaras saugo notarinių veiksmų paslaptį ir užtikrina notarinių dokumentų saugumą."[132] Kaip notarų profesinės paslapties pavyzdį galima įvardinti testamento surašymą ir jo turinį. Žinios apie testamentą suteikiamos tik testatoriui mirus. Šią profesinę paslaptį turi saugoti ne tik notaras, bet ir visi notarų biuro darbuotojai, atliekantys notarinius veiksmus.

- Dvasininkų pareiga saugoti jiems patikėtas paslaptis nustatyta kanonų teisėje. LR BPK 80 str. 4 p. dvasininkams suteikia liudijimo imunitetą dėl to, kas jiems buvo patikėta per išpažintį. "Taigi įsidėmėtina, jog praktinėje veikloje atsiradus būtinybei apklausti tokį dvasininką, reikia kuo išsamiau išsiaiškinti ar informacija, kuri yra žinoma šiam asmeniui, nebuvo gauta išpažinties patikėjimo metu."[133]

- Lietuvos arbitražo asociacijos (LAA) arbitro etikos taisyklių 3 str. nustatyta, jog arbitras privalo išsaugoti konfidencialumą informacijos, kuri yra ginčo šalių komercinė paslaptis ir tapo jam žinoma dėl dalyvavimo bylos nagrinėjimo procese. Be to, arbitras privalo atsisakyti duoti parodymus bet kokiame teisminiame ar arbitražiniame procese apie faktus, tapusius jam žinomais dėl jo dalyvavimo bylos arbitražiniame nagrinėjime ir bet kam pateikti ar perduoti dokumentus, gautus arbitražinio proceso metu.[134]

- Antstolių profesinės etikos kodekso 13 p. įtvirtinta, kad antstolis privalo neatskleisti vykdomosios bylos vykdymo metu gautos konfidencialios informacijos, vykdymo proceso dalyvių asmeninio gyvenimo ar komercinių paslapčių ir užtikrinti, kad jų neatskleistų kiti antstolių kontoros darbuotojai, kuriems ši informacija tapo žinoma darbo antstolių kontoroje metu. Antstolis, naudojantis savo darbe kompiuterines duomenų bazes, privalo pasirūpinti reikalingomis apsaugos priemonėmis, kad pašaliniai asmenys neturėtų galimybės pasinaudoti jose sukaupta informacija.[135]

- Remiantis Lietuvos vaistininko etikos kodekso 10 str., vaistininkas įpareigotas laikyti paslaptyje žinias apie ligonį ir jo artimuosius, jei ši informacija gauta atliekant profesines pareigas, išskyrus įstatymo numatytus atvejus.[136]

---

[132] Lietuvos Respublikos notarų garbės (etikos) kodeksas // Valstybės žinios. 2005, Nr. 130-4681.
[133] http://www.teise.org/admin/docs/upload/2004%203%20Raimundas.doc, prisijungimo laikas: 2006-10-23.
[134] Lietuvos etikos kodeksai, nuostatai, taisyklės. Sudarė G. Butkus. Vilnius. Teisinės informacijos centras. 2006. P. 100-101.
[135] Antstolių profesinės etikos kodeksas //Valstybės žinios. 2003, Nr. 34-1447.
[136] Lietuvos etikos kodeksai, nuostatai, taisyklės. Sudarė G. Butkus. Vilnius. Teisinės informacijos centras. 2006. P. 216.

- Socialinio darbo etikos normų ir principų 2.2.8. p.[137], Lietuvos socialinių darbuotojų etikos kodekso 2 str.[138] nustatyta, jog socialiniai darbuotojai gerbia informacijos slaptumą, konfidencialumą, atsakingo panaudojimo principus savo profesiniame darbe, neatskleidžia konfidencialios informacijos apie klientą be jo sutikimo tretiesiems asmenims, išskyrus atvejus, kuriuos numato LR įstatymai. Be to, socialiniai darbuotojai laikosi informacijos konfidencialumo netgi tada, kai to nenumato šalies teisėtvarkos organai.

- Turto vertintojo profesinės etikos kodekse ir Verslo administratorių etikos taisyklėse vietoj termino "konfidencialumas" vartojamas terminas "diskretiškumas": "Vertintojas diskretiškai elgiasi su visa informacija, kurią gauna vykdydamas užsakymą, teikia ją tik užsakovui arba jo įgaliotam trečiajam asmeniui"[139] "administratorius diskretiškai elgiasi su visa informacija, kurią gauna darbo metu"[140].

- draudimo paslapties saugojimo pareiga įtvirtinta LR CK 6.995 str.: "Draudikas neturi teisės atskleisti informacijos, gautos jam vykdant draudimo veiklą, apie draudėją, apdraustą asmenį ar naudos gavėją, jų sveikatos būklę ir turtinę padėtį bei kitos draudimo sutartyje nustatytos konfidencialios informacijos, išskyrus įstatymų nustatytas išimtis. Draudikas, pažeidęs šią pareigą, privalo atlyginti draudėjui, apdraustam asmeniui ar naudos gavėjui padarytą turtinę ir neturtinę žalą."

3.3. Teisinė atsakomybė už profesinės paslapties atskleidimą

Išanalizavus LR teisės aktus galima daryti išvadą, kad už profesinės atskleidimą gali būti taikoma tiek baudžiamoji, tiek civilinė, tiek drausminė atsakomybė.

1) Administracinė atsakomybė

Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 172^7 straipsnyje numatyta administracinė atsakomybė už neteisėtą banko paslapties atskleidimą (šis pažeidimas užtraukia nuo dviejų iki dvidešimties tūkstančių litų baudą).

2) Baudžiamoji atsakomybė

Šiuo metu Lietuvoje tiesiogiai baudžiamoji atsakomybė už profesinės paslapties atskleidimą nėra numatyta. Rengiant LR Baudžiamojo kodekso 317 ir 318 straipsnių pakeitimus

[137] Lietuvos etikos kodeksai, nuostatai, taisyklės. Sudarė G. Butkus. Vilnius. Teisinės informacijos centras. 2006. P. 249.
[138] Lietuvos etikos kodeksai, nuostatai, taisyklės. Sudarė G. Butkus. Vilnius. Teisinės informacijos centras. 2006. P. 256.
[139] Turto vertintojo profesinės etikos kodeksas // Informaciniai pranešimai. 2001, Nr. 23.
[140] Verslo administratorių etikos taisyklės // Valstybės žinios. 2001, Nr. 59-2137.

buvo norima numatyti ir baudžiamąją atsakomybę už profesinės paslapties atskleidimą. Šiame įstatymo projekte komercinės ir profesinės paslaptys buvo sutapatintos ir apibrėžtos kaip "bet kuria forma išreikšta, viešai neprieinama ir realią ar potencialią ekonominę vertę turinti finansinė, verslo, mokslinė, techninė ar inžinierinė informacija, kurios praradimas arba neteisėtas atskleidimas gali padaryti žalą jos savininkui ar teisėtam naudotojui".[141] Vis dėlto buvo nuspręsta, numatyti baudžiamąją atsakomybę tik už komercinės paslapties atskleidimą, kadangi buvo manoma, kad komercinę paslaptį prilyginti profesinei paslapčiai yra būtų netikslu ir neteisinga, nes joms būdingos kiek skirtingos savybės.

Paminėtina, kad tarpukario Lietuvoje galiojusio Baudžiamojo Statuto[142] 541 straipsnyje buvo nustatyta, kad "žmogus, turįs dėl savo užsiėmimo laikyti paslaptyje jam įtikėtą dalyką, kuris nusižengė tyčia jį paskelbęs, neturėdamas pateisinamų priežasčių taip pasielgti, jei be to, paskelbtoji žinia galėjo padaryti nuostolio arba pažeminti žmogų, apie kurį buvo žinia, ir jei kaltininkas už tą paskelbimą nėra baustinas, kaip už įžeidimą, tai jis baudžiamas arešto arba baudos ne daugiau kaip dviem tūkstančiais penkiais šimtais litų." Šio straipsnio komentare nurodoma, kad paviešinti paslaptį gali asmenys, kurie turi pareigą laikyti paslaptį dėl savo tarnybos ar darbo, ir įvardija kelių profesijų atstovus: dvasininkus, advokatus, gydytojus, notarus, net ir laiškanešį, kuris pagarsino atviro laiško turinį, telegrafistą, banko ar kitų kredito įstaigų darbuotojus, kurie "pagarsina tokias žinias, kurios pagal banko įstatus turi būti laikomos paslapty ir kurios buvo įžeidžiančios, jei jų padaryti veiksmai nesudaro ypatingo tarnybinio nusikaltimo."[143]

Jei tam tikrą informaciją specialistui, kurią pastarasis atskleidė, patikėjo fizinis asmuo ir ta informacija yra apie jo privatų gyvenimą, toks žmogus gali kreiptis į kompetentingas institucijas ir ginti savo pažeistas teise baudžiamąja tvarka remdamasis LR BK 168 str. Tačiau visiškai neaišku, kaip baudžiamąja tvarka savo pažeistas teises galėtų ginti juridinis asmuo.

Pažymėtina, kad kai kuriose užsienio valstybėse (pavyzdžiui, Belgijoje[144], Ispanijoje[145], Švedijoje[146]) nustatyta baudžiamoji atsakomybė už profesinių paslapčių atskleidimą.

---

[141] http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=88131, prisijungimo laikas: 2006-10-23.
[142] Kavolis M., Bieliackinas S. Baudžiamasis statutas su papildomais baudžiamaisiais įstatymais ir komentarais, sudarytais iš Rusijos Senato ir Lietuvos Vyriausiojo Tribunolo sprendimų bei kitų aiškinimų. Kaunas: D. Gutmano knygynas, 1934. P. 477-478.
[143] Ten pat.
[144] International encyclopedia of laws: Medical Law. Volume 1 Gen. ed. prof. dr. R. Blanpain, ed. prof. dr. H. Nys. Hague/London/New York: Kluwer Law International. 1993. P. 89 – Belgium.
[145] International encyclopedia of laws: Medical Law. Volume 1 Gen. ed. prof. dr. R. Blanpain, ed. prof. dr. H. Nys. Hague/London/New York: Kluwer Law International. 1994. P. 119 – Spain.
[146] International encyclopedia of laws: Medical Law. Volume 1 Gen. ed. prof. dr. R. Blanpain, ed. prof. dr. H. Nys. Hague/London/New York: Kluwer Law International. 1993. P. 70 – Sweden.

3) Civilinė atsakomybė

LR CK 1.116 str. 5 d. nurodyta, kad dėl neteisėto profesinės paslapties atskleidimo padaryta žala atlyginama bendrais šio kodekso nustatytais pagrindais. Šiuo atveju kaltajam asmeniui gali kilti tiek sutartinė, tiek deliktinė civilinė atsakomybė. Pažymėtina, kad asmeniui turi būti atlyginama ne tik turtinė, bet ir neturtinė žala, remiantis CK 2.23 str. (dėl teisės į privataus gyvenimo neliečiamumą pažeidimo), 2.24 str. (garbės ir orumo pažeidimo) arba atskirų profesijų atstovų veiklą reglamentuojančių bei kitų įstatymų nuostatomis, jei jos numato neturtinės žalos atlyginimą (pavyzdžiui, LR Pacientų teisių ir žalos atlyginimo įstatymo[147] 13 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad "jei pažeidžiami sveikatos priežiūros kokybės ir priimtinumo reikalavimai, asmens sveikatos informacijos konfidencialumas (asmens medicininė paslaptis), be turtinės žalos, taip pat atlyginama ir neturtinė žala.").

4) Drausminė atsakomybė

LR DK tiesiogiai nenustatyta drausminė atsakomybė už profesinės paslapties atskleidimą, bet ji gali būti išvedama iš DK 235 straipsnio 2 dalies 11 punkto, kuriame nustatyta, kad šiurkščiu darbo pareigų pažeidimu gali būti laikoma ir kiti nusižengimai, kuriais šiurkščiai pažeidžiama darbo tvarka, kurių sudėtys gali būti įtvirtintos ne tik įstatymuose, bet ir lokaliuose norminiuose teisės aktuose (vidaus darbo tvarkos taisyklėse, pareiginiuose nuostatuose).

Tais atvejais, kai tam tikros profesijos atstovas (pavyzdžiui, advokatas, notaras ir kt.) verčiasi individualia veikla ir Darbo kodeksas jam netaikytinas, drausminė atsakomybė už profesinės paslapties atskleidimą jam gali kilti remiantis jo profesinę veiklą reglamentuojančiais įstatymais, etikos kodeksais. Tokiu atveju konfidencialumo reikalavimą pažeidusiam asmeniui gali būti uždrausta verstis profesine veikla, atimta licencija.

Atleidimas nuo atsakomybės už profesinės paslapties atskleidimą

Apibendrinus Lietuvos bei užsienio šalių praktiką, galima teigti, kad nuo pareigos saugoti profesinę paslaptį sudarančią informaciją, taip pat ir nuo teisinės atsakomybės už šios paslapties atskleidimą, asmenys paprastai gali būti atleidžiami esant paslapties turėtojo sutikimui, o be sutikimo tik įstatymų numatytais atvejais (pavyzdžiui, kai to reikalauja viešasis interesas, liudijant teisme). Tiesa, kai kuriose valstybėse asmeniui, kuriam patikėta profesinę paslaptį sudaranti

[147] Lietuvos Respublikos pacientų teisių ir žalos atlyginimo įstatymas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 115-4284.

informacija, suteikiamas liudijimo imunitetas, pavyzdžiui, Norvegijos BPK 124 straipsnis numato, jog liudytojas gali atsisakyti duoti parodymus, kurių turinį sudaro jo profesinė paslaptis.[148]

Už profesinės paslapties atskleidimą atsakomybė negali kilti tik tais atvejais, kai paslapties turėtojas turėjo pareigą ją atskleisti arba ji buvo paviešinta dėl rimtų priežasčių. Todėl, jei procesiniai įstatymai neatleidžia kurios nors iš profesinė veikla užsiimančių asmenų kategorijos nuo liudijimo, tai jie, liudydami, negali būti traukiami teisinėn atsakomybėn. Vis dėlto nesutariama, ar asmenys, turintys liudijimo imunitetą (Lietuvoje tai būtų advokatai, teisėjai, dvasininkai bei viešosios informacijos rengėjai ir žurnalistai), gali patys savo iniciatyva duoti parodymus ar jie privalo neliudyti. Tarpukario Lietuvoje galiojusio Baudžiamojo Statuto komentatoriai laikėsi nuomonės, kad "jei įstatymas juos atleidžia nuo pareigos liudyti, tai liudijimas savo noru yra ne tik nedoras poelgis, kaip tat laiko prancūzų praktika, bet ir tiesioginis nusižengimas jiems skirtoms pareigoms."[149]

Nors daugelio profesijų atstovai turi laikytis konfidencialumo, Anglijoje pripažįstama, kad tik advokatai gali naudotis absoliučiu liudijimo imunitetu dėl informacijos, kurią sužinojo veikdamas kaip kliento teisinis patarėjas. Toks statusas nėra suteikiamas ne tik žurnalisto (kuris visgi turi, nors ir ribotą, liudijimo imunitetą) informacijos šaltinio paslapčiai, medicininei ar banko paslapčiai, bet net ir dvasininkui patikėtai išpažinties paslapčiai.[150] Vis dėlto, reiktų manyti, kad teismai, turėdami prigimtinį polinkį gerbti konfidencialią informaciją, nevers jos atskleisti, jei tai nėra būtina.

[148] www.ub.uio.no/ujur/ulovdata/lov-19810522-025-eng.doc, prisijungimo laikas: 2006-10-26.
[149] Kavolis M., Bieliackinas S. Baudžiamasis statutas su papildomais baudžiamaisiais įstatymais ir komentarais, sudarytais iš Rusijos Senato ir Lietuvos Vyriausiojo Tribunolo sprendimų bei kitų aiškinimų. Kaunas: D. Gutmano knygynas, 1934. P. 478.
[150] Marett P. Intellectual property law. London: Sweet & Maxwell. 1996. P. 153.

Išvados ir pasiūlymai

1. Komercinė ir profesinė paslaptis - giminingos, bet kai kuriais požymiais ir skirtingos sąvokos: 1) komercinė paslaptis – tai informacija, turinti komercinę vertę, o profesinė paslaptis dažniausiai tokios vertės neturi; 2) profesinę paslaptį sudarančią informaciją sužinoję asmenys turi ją saugoti ne tik kol vykdo tam tikrą profesinę veiklą, bet ir pabaigę ją vykdyti, tuo tarpu komercinę paslaptį saugoti ją sužinoję asmenys dažniausiai privalo tam tikrą apibrėžtą laiką; 3) nagrinėjant komercinę paslaptį paprastai akcentuojama pozityvioji pusė – komercinės paslapties savininko teisės, o analizuojant profesinę paslaptį labiau akcentuojama negatyvioji pusė – asmenų, sužinojusių informaciją, kuri sudaro profesinę paslaptį, pareiga laikytis konfidencialumo.
2. Kad tam tikrą informaciją būtų galima pripažinti komercine paslaptimi, ji turi atitikti šiuos kriterijus: 1) informacijos neviešumas (slaptumas), 2) informacijos teisėtumas, 3) informacija turi būti saugojama, 4) informacijos vertingumas.
3. Teisė į komercinės paslapties apsaugą pripažįstama tiek fiziniams, tiek juridiniams asmenims, tiek nacionaliniams, tiek užsienio subjektams. Tačiau viešųjų juridinių asmenų atveju, reikia pabrėžti, jog dėl jų turimo specialaus teisnumo tokie asmenys gali būti teisės į komercinės paslapties apsaugą subjektais tik informacijos, kuri susijusi su jiems leidžiama vykdyti komercine veikla, atžvilgiu.
4. Nuo kitų intelektinės nuosavybės objektų komercinė paslaptis skiriasi savo universalumu, neribotu jos apsaugos terminu bei tuo, kad komercinės paslapties savininko teisių apsauga pirmiausia priklauso nuo priemonių, kurių jis imasi, veiksmingumo.
5. Subjektinės teisės į komercinės paslapties apsaugą turinį sudaro: 1) teisė disponuoti komercinės paslapties savininkui priklausančia informacija; 2) teisė imtis visų teisėtų priemonių, kad išsaugotų informacijos slaptumą; 3) teisė reikalauti iš trečiųjų asmenų, kad jie susilaikytų nuo veiksmų neteisėtai gauti šią informaciją; 4) teisė kreiptis į kompetentingas valstybės institucijas ar pareigūnus, kad šie padėtų apginti pažeistą teisę.
6. Teisė į komercinės paslapties apsaugą gali pasibaigti: a) kai ta informacija tampa laisvai prieinama tretiesiems asmenims. Tai, kad komercinę paslaptį sudaranti informacija tapo žinoma tam tikrų institucijų ar organizacijų pareigūnams ar darbuotojams dėl jų einamų pareigų ar atliekamo darbo, nekliudo pripažinti ją komercine paslaptimi, kadangi minėti asmenys privalo išlaikyti šią informaciją paslaptyje. b) kai komercinę paslaptį

sudarančios žinios įstatymų nustatyta tvarka priskiriamos prie informacijos, kuri negali būti komercine paslaptimi.

Pasiūlymas: Remiantis LR CK 1.5 straipsnyje įtvirtintais teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principais, visais atvejais komercinę paslaptį sudarančias žinias įstatymų nustatyta tvarka vėliau priskyrus prie informacijos, kuri negali būti komercine paslaptimi, konfidencialios informacijos savininkui turėtų būti teisingai atlyginta.

7. Komercinės paslapties savininkas savo pažeistas teises gali ginti paduodamas ieškinį: dėl teisės į komercinę paslaptį pripažinimo, kai tokia teisė yra ginčijama; dėl buvusios iki teisės pažeidimo padėties atkūrimo ar kelio teises pažeidžiantiems ar keliantiems grėsmę veiksmams užkirtimo; dėl pripažinimo negaliojančiais valstybės ar savivaldybių institucijų arba pareigūnų aktus, kuriais jam nustatyta pareiga atskleisti komercinę paslaptį sudarančią informaciją; dėl žalos atlyginimo.
8. Atlyginant komercinės paslapties atskleidimu jos savininkui padarytą žalą, galioja visiško žalos atlyginimo principas, t. y. turi būti kompensuojami tiek realūs nukentėjusiojo nuostoliai, kuriais laikomos paslapčiai sukurti, tobulinti, naudoti turėtos išlaidos, tiek ir negautos pajamos. Pareigą įrodyti nuostolių dydį turi pats komercinės paslapties savininkas.
9. Komercinę (gamybinę) paslaptį atskleidęs (įgijęs) asmuo gali būti atleistas nuo atsakomybės, jeigu įrodo, kad paslapties atskleidimas pateisinamas visuomenės saugumo interesais; kai sąžiningas komercinės paslapties įgijėjas nežinojo ar neturėjo žinoti, kad įgijimas neteisėtas; kai asmuo sužino svetimą komercinę paslaptį savarankiškai ir teisėtai analizuodamas bei tirdamas viešai prieinamą informaciją

   Pasiūlymas: LR civilinio kodekso 1.116 str. 4 d. vietoj termino "visuomenės saugumas" vertėtų naudoti užsienio šalyse labiau įprastą, platesnį terminą "viešasis interesas" arba "viešoji tvarka".
10. Profesinės paslapties saugojimas yra vienas svarbiausių principų, padedančių žmogui pasitikėti sutiktu profesionalu, garantuojantis specialistui patikėtos informacijos, atskleistų asmeninių problemų ir išgyvenimų apsaugą. Nesant baigtinio asmenų, privalančių saugoti profesinę paslaptį, sąrašo, darytina išvada, kad nustatyti kitus konfidencialumo pareigą turinčius asmenis palikta teismui.
11. Jei tam tikrą informaciją specialistui, kurią pastarasis atskleidė, patikėjo fizinis asmuo ir ta informacija yra apie jo privatų gyvenimą, toks žmogus gali ginti savo pažeistas teise

baudžiamąja tvarka remdamasis LR BK 168 str. Tuo tarpu juridinis asmuo galimybių savo pažeistas teises ginti baudžiamąja tvarka neturi.

Pasiūlymas: numatyti baudžiamąją atsakomybę už informacijos, sudarančios profesinę paslaptį, atskleidimą.

12. Tais atvejais, kai tam tikros profesijos atstovas verčiasi individualia veikla ir Darbo kodeksas jam netaikytinas, drausminė atsakomybė už profesinės paslapties atskleidimą jam gali kilti remiantis jo profesinę veiklą reglamentuojančiais įstatymais bei etikos kodeksais. Nuo pareigos saugoti profesinę paslaptį sudarančią informaciją, taip pat ir nuo teisinės atsakomybės už šios paslapties atskleidimą, asmenys gali būti atleidžiami esant paslapties turėtojo sutikimui, o be sutikimo tik įstatymų numatytais atvejais.

Naudotos literatūros sąrašas

Norminiai aktai

1. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr.85-2566.
2. Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas // Valstybės žinios. 1985, Nr. 1-1.
3. Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 50-1632.
4. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas // Valstybės žinios. 2003, Nr. 123-5574.
5. Lietuvos Respublikos audito įstatymas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 63-2242.
6. Lietuvos Respublikos bankų įstatymas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 54-1832.
7. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 89-2741.
8. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas. // Valstybės žinios. 2002, Nr. 37-1341.
9. Lietuvos Respublikos buhalterinės apskaitos įstatymas // Valstybės žinios. 2001, Nr. 99-3515.
10. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.
11. Lietuvos Respublikos darbo kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 64-2569.
12. Lietuvos Respublikos darbo sutarties įstatymas // Valstybės žinios. 1991, Nr. 36-973.
13. Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 30-856.
14. Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 63-2243.
15. Lietuvos Respublikos pacientų teisių ir žalos atlyginimo įstatymas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 115-4284.
16. Lietuvos Respublikos patentų įstatymas // Valstybės žinios. 1994, Nr. 8-120.
17. Lietuvos Respublikos produktų saugos įstatymas // Valstybės žinios. 2001, Nr. 64-2324.
18. Lietuvos Respublikos psichikos sveikatos priežiūros įstatymas // Valstybės žinios. 1995, Nr. 53-1290; 2001, Nr. 64-2326.
19. Lietuvos Respublikos sveikatos priežiūros įstaigų įstatymas // Valstybės žinios. 1998, Nr. 109-2995.

20. Lietuvos Respublikos sveikatos sistemos įstatymas // Valstybės žinios. 1998, Nr.112-3099.

21. Lietuvos Respublikos Sveikatos apsaugos ministro įsakymas Nr. 552 "Dėl asmens sveikatos paslapties kriterijų patvirtinimo" // Valstybės žinios. 1999, Nr. 109-3195.

22. Lietuvos advokatų etikos kodeksas. // Valstybės žinios. 2005, Nr. 130-4681.

23. Lietuvos žurnalistų ir leidėjų etikos kodeksas // Informaciniai pranešimai. 2005, Nr. 47-435.

24. Lietuvos Respublikos notarų garbės (etikos) kodeksas // Valstybės žinios. 2005, Nr. 130-4681.

25. Antstolių profesinės etikos kodeksas // Valstybės žinios. 2003, Nr. 34-1447.

26. Turto vertintojo profesinės etikos kodeksas // Informaciniai pranešimai. 2001, Nr. 23.

27. Verslo administratorių etikos taisyklės // Valstybės žinios. 2001, Nr. 59-2137.

28. Sutartis dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba (TRIPS) // Valstybės žinios. 2001, Nr. 46-1620.

Europos Sąjungos teisės aktai

1. 2004 m. balandžio 7 d. Komisijos reglamentas (EB) Nr. 772/2004 dėl Sutarties 81 straipsnio 3 dalies taikymo technologijų perdavimo susitarimų kategorijoms (Tekstas svarbus EEE) // OJ L 123, 27/04/2004 P. 0011 – 0017.

Specialioji literatūra

1. Abbott F., Cottier T., Gurry F. The international intellectual property system: commentary and materials. Part 1. Hague/London/Boston: Kluwer Law International. 1999.

2. Chandler A., Leith P. Perspectives on Intellectual Property. Vol. 3. Harmonisation of Intellectual Property in Europe: A Case Study of Patent Procedure. London: Sweet & Maxwell, 1998.

3. Čaikovski A. "Balti tinklai – juodi pinigai Komercinės paslaptys: teisinė problematika" // Justitia. 1999. Nr. 5-6.

4. Dominas G., Mikelėnas V. Tarptautinis komercinis arbitražas. Vilnius. Justitia. 1995.

5. Driukas A., Jokūbauskas Č. ir kt. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso komentaras. T. 2. Vilnius: Justitia. 2005.

6. Gluchowski J. Mokesčių oazės (rojaus) esmė ir požymiai // Teisė. 2004. Nr. 50.

7. Goda G., Kazlauskas M. ir kt. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras. T. 1. Vilnius. Teisinės informacijos centras. 2003.

8. Janušauskaitė K., Pranckevičius A. Įstatymas – patikimiausias užraktas?! Bendrovės komercinių (gamybinių) paslapčių apsauga // Juristas. 2003, Nr. 1.

9. Jurka R. Žurnalistų imuniteto samprata baudžiamajame procese // Teisės problemos, 2005. Nr. 1 (47).

10. Kavolis M., Bieliackinas S. Baudžiamasis statutas su papildomais baudžiamaisiais įstatymais ir komentarais, sudarytais iš Rusijos Senato ir Lietuvos Vyriausiojo Tribunolo sprendimų bei kitų aiškinimų. Kaunas: D. Gutmano knygynas, 1934.

11. Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V.. Civilinio proceso teisė. T. 1. Vilnius: Justitia. 2003. P.16.

12. Long D. E., D'Amato A.. Documents Supplement to a coursebook in international intellectual property. St. Paul, Minnesota: West Group. 2000.

13. Marett P. Intellectual property law. London: Sweet & Maxwell. 1996.

14. Mikelėnas V. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. VI knyga. Prievolių teisė (I). Vilnius: Justitia. 2003.

15. Mikelėnas V., Vileita A. ir kt. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. I knyga. Bendrosios nuostatos. Vilnius: Justitia. 2001.

16. Panomariovas A. Viešai neskelbiama informacija – paslaptis kaip socialinis teisinis reiškinys // Jurisprudencija. 2002. Nr. 32(24).

17. Panomariovas A., Rudzkis T. Ar pakankamas paslapčių reglamentavimas Lietuvos Respublikos teisės aktuose? // Justitia. Nr. 2. 1999. P. 6-11.

18. Ušpalienė R. Komercinė paslaptis ir jos sauga. Vilnius: Lietuvos informacijos institutas. 1997.

19. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas. Vilnius. 2000.

20. Lietuvos etikos kodeksai, nuostatai, taisyklės, sud. G. Butkus. Teisinės informacijos centras. Vilnius. 2006.

21. International encyclopedia of laws: Commercial and economic law. Gen. ed. prof. dr. R. Blanpain, ed. prof. dr. J. Stuyck. Hague/London/New York: Kluwer Law International. 1999. Australia.

22. International encyclopedia of laws: Commercial and economic law. Gen. ed. prof. dr. R. Blanpain, ed. prof. dr. J. Stuyck. Hague/London/New York: Kluwer Law International. 1998. Belgium.

23. International encyclopedia of laws: Commercial and economic law. Gen. ed. prof. dr. R. Blanpain, ed. prof. dr. J. Stuyck. Hague/London/New York: Kluwer Law International. 1995. Denmark.

24. International encyclopedia of laws: Commercial and economic law. Gen. ed. prof. dr. R. Blanpain, ed. prof. dr. J. Stuyck. Hague/London/New York: Kluwer Law International. 1995. Finland.

25. International encyclopedia of laws: Commercial and economic law. Gen. ed. prof. dr. R. Blanpain, ed. prof. dr. J. Stuyck. Hague/London/New York: Kluwer Law International. 1994. Israel.

26. International encyclopedia of laws: Commercial and economic law. Gen. ed. prof. dr. R. Blanpain, ed. prof. dr. J. Stuyck. Hague/London/New York: Kluwer Law International. 2003. Sweden.

27. International encyclopedia of laws: Commercial and economic law. Gen. ed. prof. dr. R. Blanpain, ed. prof. dr. J. Stuyck. Hague/London/New York: Kluwer Law International. 2002. USA.

28. International encyclopedia of laws: Commercial and economic law. Gen. ed. prof. dr. R. Blanpain, ed. prof. dr. J. Stuyck. Hague/London/New York: Kluwer Law International. 1997. Yugoslavia.

29. International encyclopedia of laws: Medical Law. Volume 1 Gen. ed. prof. dr. R. Blanpain, ed. prof. dr. H. Nys. Hague/London/New York: Kluwer Law International. 1994. Australia.

30. International encyclopedia of laws: Medical Law. Volume 1 Gen. ed. prof. dr. R. Blanpain, ed. prof. dr. H. Nys. Hague/London/New York: Kluwer Law International. 1993. Belgium.

31. International encyclopedia of laws: Medical Law. Volume 1 Gen. ed. prof. dr. R. Blanpain, ed. prof. dr. H. Nys. Hague/London/New York: Kluwer Law International. 1994. P. 117 – Spain.

32. В. Г. Гавриленко, Н. И. Ядевич. Юридическая енциклопедия. Минск: БИП-С, 1999. С 422.

Teismų praktika

1. LAT CBS teisėjų kolegijos 2001 m. balandžio 18 d. nutartis c. b. Ž.Minkauskaitė v. UAB "Omnitel", Nr. 3K-3-455/2001, kat. 2.4.3.11.

2. LAT CBS teisėjų kolegijos 2003 m. gegužės 12 d. nutartis c. b. R. Brazys v. UAB "Lietuva Statoil", Nr. 3K-3-584/2003, kat. 2.4.3.11.

3. LAT CBS teisėjų kolegijos 2004 m. kovo 24 d. nutartis c. b. R. Damulevičius v. AB "Malsena", Nr. 3K-3-228/2004, kat. 16.10; 21.2.2.1.

4. LAT CBS teisėjų kolegijos 2005 m. lapkričio 2 d. nutartis c. b. L. Karužienė v. AB „Lietuvos draudimas" Nr. 3K-3-532/2005, kat. 11.9.10.8; 15.3.2.

5. LAT Senato 1996 m. birželio 21 d. nutarimas Nr. 42 "Dėl Darbo sutarties įstatymo taikymo civilinėse bylose apibendrinimo rezultatų" // Teismų praktika. 1996, Nr. 3-4. P. 41.

6. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. spalio 23 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo 8 straipsnio ir 14 straipsnio 3 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai" // Valstybės žinios. 2002, Nr. 104 – 4675.

Disertacijos

1. Panomariovas A. Viešai neskelbiama informacija (paslaptis) baudžiamajame procese. Daktaro disertacija. Vilnius, 2001.

Dokumentai iš interneto svetainių

1. www.ub.uio.no/ujur/ulovdata/lov-19810522-025-eng.doc; prisijungimo laikas: 2006-10-26.

2. http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=88131; prisijungimo laikas: 2006-10-23.

3. http://www.teise.org/admin/docs/upload/2004%203%20Raimundas.doc; prisijungimo laikas: 2006-10-23.

4. http://www.lar.lt/Docs/etikoskodeksas.doc; prisijungimo laikas: 2006-10-26.

5. http://law.rambler.ru/library/norubs/62393/index.html; prisijungimo laikas: 2006-10-23.

6. http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61985J0053:EN:HTML; prisijungimo laikas: 2006-10-23.

7. http://news.bbc.co.uk/go/pr/fr/-/2/hi/business/5152740.stm; prisijungimo laikas: 2006-07-06.

8. http://www.bundesverfassungsgericht.de/entscheidungen/rs20060314_1bvr208703.html; prisijungimo laikas: 2006-10-12.

9. http://law.rambler.ru/library/norubs/61700/index.html; prisijungimo laikas: 2006-10-26.

10. http://www.kmu.lt/index.php?cid=2010; prisijungimo laikas: 2006-10-12.

Santrauka

Komercinės (gamybinės) ir profesinės paslapties apsaugos problemos

Pagrindinės sąvokos: informacija, komercinė paslaptis, profesinė paslaptis, konfidencialumas.

Magistro baigiamajame darbe, remiantis Lietuvos ir užsienio valstybių teisės aktais, teismų praktika bei teisine literatūra, analizuojama komercinės ir profesinės paslapties samprata bei požymiai, nagrinėjamos teisinės atsakomybės už šių paslapčių atskleidimą taikymo problemos bei atleidimo nuo atsakomybės pagrindai.

Šio darbo tikslas – analizuojant Lietuvos ir atskirų užsienio valstybių teisės normas bei praktiką įvertinti komercinės paslapties ir profesinės paslapties apsaugos problemas. Darbą sudaro trys dalys. Pirmasis skyrius skirtas atskleisti komercinės ir profesinės paslapties terminologijos problemas. Antrajame šio darbo skyriuje aptariami komercinės paslapties požymiai, jos santykis su kitais intelektinės nuosavybės objektais, nagrinėjamas teisės į komercinės paslapties apsaugą turinys bei teisinė atsakomybė už šios paslapties panaudojimą ar atskleidimą. Trečiajame skyriuje analizuojama profesinės paslapties sąvoka, atskirų profesijų atstovams patikėtos ir jų saugotinos informacijos turinys, nagrinėjama teisinė atsakomybė už profesinės paslapties atskleidimą.

Išanalizavus Lietuvos Respublikos teisės aktus iš pirmo žvilgsnio gali atrodyti, jog konfidenciali informacija pakankamai gerai saugoma, tačiau, ar šios teisės normos bus efektyvios, ar jos neliks deklaratyvios, priklausys nuo teisės normų įgyvendinimo praktikos, kuri šioje srityje dar tik formuojasi.

Šiuolaikinėje visuomenėje informacija yra vienas iš svarbiausių išteklių. Ji gali suteikti tam tikrą pranašumą versle, konkuruojant su kitais ūkio subjektais. Vystantis technologijoms, plėtojantis ekonominiams santykiams, didėjant konkurencijai tarp komercine veikla užsiimančių asmenų, aktualesnė tampa ir informacijos, sudarančios komercinę paslaptį, apsauga. Kad tam tikrą informaciją būtų galima pripažinti komercine paslaptimi, ji turi atitikti šiuos kriterijus: informacija turi būti nevieša (slapta); teisėta; turėti komercinę vertę; turi būti imamasi priemonių šiai informacijai apsaugoti.

Profesinės paslapties saugojimas yra vienas svarbiausių principų, padedančių žmogui pasitikėti sutiktu profesionalu, garantuojantis specialistui patikėtos informacijos, atskleistų asmeninių problemų ir išgyvenimų apsaugą.

Summary

The problems of protection of trade (industrial) and professional secrets

Keywords: information, trade secret, professional secret, confidentiality.

The final paper to obtain the Master's degree, which is written on the grounds of legislation, judicial practice and legal literature of Lithuania and foreign countries, deals with conception and attributes of trade secret and professional secret, the problems of legal responsibility for disclosure of trade or professional secrets, grounds of release from responsibility.

The purpose of this paper is to estimate the problems of protection of trade and professional secrets analysing laws and legal practice of Lithuania and foreign countries. This paper consists of three parts. The first part is intended to develop the problems of terminology of trade and professional secrets. In the second part author discuss about attributes of trade secret, it's relation to other objects of intellectual property, analyses content of right to trade secret's protection, legal responsibility for use or disclosure of trade secret. The third part deals with concept of professional secret, content of for several practitioner trusted information, legal responsibility for disclosure of professional secret.

At the first sight after analysis of Lithuanian laws it seems that confidential information is protected good enough, but whether these rules will be effective or will they become only declarative, it depends on developing practice of implementation of these legal rules.

Information is one of the most important resources of contemporary society. It can take certain advantage in business relations, by competing with other persons. By developing technologies, evolving economical relations, expanding competition, there is growing relevance of trade secret's protection. In order that recognize some information as trade secret, it must meet these requirements: information must be unadvertised (secret); legitimate; must have commercial value; the owner of trade secret must take remedies for protection of this information.

Safekeeping of the professional secret is one of the most important principles, which enables to trust practitioners, guarantee protection of information that is trusted for these specialists, revealed intimate problems and personal empathies.